

HONISMERTETŐ LAP.

SZERKESZTI:

RADNÓTI DEZSŐ

E. K. F.-FŐTITKÁR.

ELŐFIZETÉSI ÁRA 10 Kor. — TAGOK INGYEN
KAPJÁK. — TAGDIJ ÉVI 6 KOR.

MEGJELENIK IDŐKÖZÖNKÉNT ÉVENTE 12 SZÁMBAN.

KIADJA
AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET
KOLOZSVÁR.

Tartalom:

1902.	ERDÉLY.	Lap.		Lap
<i>Az E. K. E. ünnepei</i>		73-78.	<i>Hankó Vilmos dr.:</i> Az E. K. E. balneológiai gyűjteménye	85-86
Vendégek		73-74.	<i>Levelek az ünnep alkalmából</i> — A király képviselője. — A miniszterelnök levele. — Jókai Mór levele. — Metianu János érsek metropolita áldása. — Kimentő levelek. — <i>Könyves-ház:</i> „Les Hantes Tatry.“ <i>M. Gy.</i> — <i>Turistaság:</i> A turista-egyesületek nemzetközi kongresszusa	87-88
<i>Az Erzsébet-zászló felavatása.</i>		75-77.		
<i>Az E. K. E. muzeum megnyitója.</i>		78-79.		
<i>Radnóti Dezső:</i> Az E. K. E. muzeum történelmi előzményei		79-80		
<i>Semayer Vilibál dr.:</i> Körut az E. K. E. muzeumában		80-84.		

Kérés a tagokhoz.

Hazafias tisztelettel fölkérjük az E. K. E. t. tagjait, hogy hátralélos díjaikat beküldeni sziveskedjenek. Azok a nagyszabású kulturintézmények, melyek az E. K. E. alkotásaként ez évben létrejöttek, nagy költséggel jártak és a felmerülő kiadásokat csak úgy tudjuk fedezni, ha tagjaink a nagyon felszaporodott hátralékos tagdíjakat kifizetik.

Kolozsvár.

Az E. K. E. elnöksége.

Az E. K. E. muzeumát

tagjaink szives figyelmébe ajánljuk.

A muzeum nyitva van minden nap d. e. 9-től 1-ig.

Belépő díj 1 korona.

Az E. K. E. kiadványai.

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület kiadásában most jelent meg és ott kapható:

Kolozsvári Kézikönyv.

Irták: Kelemen Lajos és K. Fodor János.

Képekkel és Kolozsvár térképével. — Ára piros vászonba kötve 1 kor.

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület kiadásában Kolozsvárt megjelent és ott kapható:

Hunyadvármegyei Kalauz.

Irta: Téglás Gábor.

Ára piros vászonba kötve 2 korona.

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület kiadásában Kolozsvárt megjelent és ott kapható:

Erdélyi fürdők, ásványvizek.

Irta: Hankó Vilmos dr.

Ára piros vászonba kötve 1 korona.

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület kiadásában Kolozsvárt megjelent és ott kapható:

Képes Kalauz az E. K. E. muzeumban.

Irták: Semayer Villibáld és Radnóti Dezső.

Ára 40 fillér.

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület kiadásában Kolozsvárt megjelent és ott kapható:

ERDÉLYI KALAUZ.

Szerkesztette: Radnóti Dezső.

Ára piros vászonba kötve nem tagoknak 6 kor., tagoknak 4 kor.

LEVELEZŐ-LAP.

5 filléres
bélyeg
helye.

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület
titkárságának

KOLOZSVÁR.

Jókai-utca 9.

Almanach 1903-ra. Egy régi és kedves ismerős küldte be hozzánk a névjegyét. Nem szükséges, hogy bemutassuk olvasóinknak, mert nálunk is házi barát a szó legnemesebb értelmében a Mikszáth Almanachja. Udvariassági fiú és bokréta hoz. Ebbe a bokréta van fűzve a mai magyar novellairodalom tizennyolcz kiváló nint látják, az idén még 15 helyett 18 novelláva. ík. Akad azok soraiban vidám és komoly, történelmi és egészen modern, analízáló és egyszerűen elbeszélő novella, de valamennyi a legjavából. Minden genre képviselve van, csupán egyetlenegy nem kapott helyet az unalmas. — Az ára is a régi: díszes vászonkötésben 2 korona. Megszerezhető a kiadó: Singer és Wolfner könyvkereskedése útján, de kapható bármely hazai könyvkereskedésben is. Az előszót ezúttal is Mikszáth Kálmán írta és minden irodalmiinyenczneköröme telik majd abban, hogyan ismerteti ő a mai magyar irodalmat.

Egyetemes Regénytár. Egész könyvtárrá nőtt már az Egyetemes Regénytár, a mely formás piros kötetekben a külföldi és hazai regényírók és elbeszélők legjavát mutatja be közönségünknek. E rendkívül népszerű piros kötetek már otthon vannak minden magyar család asztalán s fáradhatatlanul hozzák a legfrissebb és legélvezetesebb irodalmi termést. Most kezd meg az Egyetemes Regénytár XVIII. évfolyamát, a mely megint változatosan van összeállítva a legjobb francia, angol, magyar írók műveiből. A szép piros kötetek legújabbjai most kezdik ezer számra vándorutjokat a magyar családok olvasó-asztalaira, hogy kellemes élvezettel fűszerezzék a hosszú téli estéket. A XVIII. évfolyam első három kötete Ohnet Györgynek egy új érdekesítő regényét hozza Utaszerelemhez címmel, a 4—5. kötet Mikszáth népszerű Almanachjának 1903. évi folyama. Az Egyetemes Regénytár 1—1 kötete 1 koronába kerül, kiadja Singer és Wolfner könyvkiadóhivatala.

A Divat Ujság minden hónapban kétszer jelenik meg. Előfizetési ára nagyon olcsó: negyedévre, postán való szétküldéssel, 2 korona 20 fillér. Előfizetni a legzélszerűbben a kiadóhivatala intézett postautalványon lehet. A Divat Ujság kiadóhivatala Budapesten, VIII., a Rökk-Szilárd-utca 4. számú házában van.

A Magyar Nyelvőr deczemberi számában, melylyel e népszerű folyóirat a 31. évfolyamot fejezi be, a következő nagyobb közlemények jelentek meg: Nyelvtörténet és lélektan, Gombocz Zoltántól. Két oláh jövevényszavunk, Horger Antaltól. Helyreigazítások, Joannovics György. Az Ehrenfeld-

kódex fordítása, Katona Lajos. Neologia és nyelvújítás, Szily Kálmán. Azonfölül ismertetéseket, nyelvtörténeti és néprajzi adatokat közöl, valamint feleleteket a szerkesztőséghez intézett kérdésekre. (A M. Nyelvőrnek egy évre tíz korona, de tanítók, papok és tanulók hármas koronáért kapják.) — A deczemberi szám egyúttal a legújabb kérdésekre érkezett válaszokat s ezúttal új kérdéseket intézi a nemzeti nyelvet kedvelő közönség felé.

1. Ikes igék. Hogy dőgozhat v. dőgozhatik, vesződhet v. vesződhetik, alkudhat v. alkudhatik? — Hogy mondják a föltételes mód 3. személyét: dőgozna v. dőgoznék, dőgozhatna v. dőgozhatnék stb.? — Mondják-e azt mondta, ne alkudjam, fűrődjem, dőgozzam?

2. Mondják-e valahol: azt is sem láttam, én is sem voltam ott helyett: azt sem láttam, én sem voltam ott?

3. Hol mondják: mitől jó valami orvosság? szemtől jó stb.?

4. Minő kifejezésekkel különböztetik meg a lovak s egyéb állatoknak színét? (pej, deres, daruszőrű, róke stb.)

5. E helyett: „hogya ne mennék el?” — hol mondják így: hogya el ne mennék? hogya föl nem kelt volna? és: hogya hogya föl kelt volna? stb.

6. Erdélyben melyik a szokottabb kifejezőmód: el kell hogya menjen vagy pedig el kell menjen?

7. Hol mondják: fölzárnai, kizárnai az ajtót, eh. kinyitni?

8. Hol használják mind helyett az egész szót? pl. Az egész gyerekek kiszaladtak. Kimentek az egész. Az egész fákat kivágták (e. h. mind a fákat).

9. Hogy mondja a nép? legyen olyan jó, legyen olyan szives. jöjjön be, vagy pedig csak az olyan nélkül: legyen szives, jöjjön be?

10. Hol és minő értelemben mondják a következő szokat? bakonya, egykeség (egy-gyermekes rendszer?), ertés, éved (puhul?), gulács, gulács, gulac, gyurma, gyurmat, gyurmatag, hadra, hadara, hadrász, intibe, ive (a. m. oda v. odább?) kádogni, lepezni, lepező, lepezstenni, merettyü (több kútágas együtt, nagyobb itató?), naplik, nyújó-hely. (temető?), ösztöke (szűr?), süge, sügej, sügély, szévedezik, szívedezik, tap v. top (tapló), túlság, túlságos, záh?

A feleleteket a Magyar Nyelvőr szerkesztőségéhez tessék czímezni, minden választ külön nyolczadik évre írva.

Belépés az E. K. E. tagjai sorába.

(Örökös tag 1000, alapító tag 200, rendes tag 6 évi kötelezettséggel évi 6, és pártoló tag 10 évi kötelezettséggel évi 2 koronát fizet.)

(E nyomtatványból ez a rész kivágandó és aláírva, 5 filléres bélyeggel postára teendő.)

Aláírott ezennel kijelentem, hogy 1903. évtől kezdve az Erdélyi

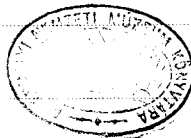
Kárpát-Egyesület ^{örökös} ^{alapító} ^{rendes} ^{pártoló} tagjai közé lépek és kötelezem magam az

alapszabályok pontos betartására.

(Hely; u. p.,) 19..... év

(Olvasható aláírás:)

(Állás:)

ERDÉLY

HONISMERTETŐ LAP.

AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET KIADÁSA.

XI. évfolyam.

Szerkeszti: RADNÓTI DEZSŐ.

Kolozsvár, 1902. 9—12. sz.

Az E. K. E. ünnepei.

Különös, lelket, szívet megindító varázs van abban, ha a nemzet minden egyese, párt-, vallás- és nemzetiségi különbség nélkül egy tettet öltött eszmét ünnepel. Minden gondolat egy és ugyanazt az eszmét fonja körül, minden lélek, minden szív egyért dobog, s míg a lelkesedés pirja fellobog az arcokon, míg az ünnep pompáját ezer meg ezer szem sugározza vissza egyforma ragyogással, a lélek jobbnak, nemesebbnek, földi salaktól megtisztultnak érzi magát s az ünneplő harangok zúgásával, az éljenek zengésével az ideális honszeretet magaslatára emelkedik. Az ilyen napokon, melyeket a história évkönyveibe aranytollal és aranybetűkkel kellene megörökíteni, elmulik az élet kicsinyes gondja, vásári zürzavara; egy napra nem vagyunk szegények és gazdagok, urak és parasztok, jóbarátok avagy ellenségek, hanem egyek és egyformák: magyarok. — Minden velünk szembejövőt ösmerős mosolylyal üdvözlünk, hiszen az az öröm-mámor járja át a lelkét, a mely a miénket, azért ünnepel, a miért mi, barátunk, testvérünk, — nem: honfitársunk a mai napon. Ilyen, az egész nemzetet egygyé torrasztó ünnepet ült az Erdélyi Kárpát-Egyesület, mikor az igazságos nagy király méltó szobrának leleplezése napján felséges védőjének jelenlétében felszentelte zászlaját és feltárta Hollós Mátyás születési házában szervezett muzeumát. Felszentelt egy zászlót, a melyre a régi Mária lobogók mintájára imádott, szentté lett Erzsébet királynénk képét himeztette és a melyet a magyar hölgyek ajándékoztak az egyesületnek és megnyitotta azt a Muzeumot, a melyet a hazafias lelkesedés, a soha nem szűnő áldozatkészség,

a fáradságot nem ismerő munka és a hívő hazaszeretet teremtett meg.

Ünnepelt az E. K. E. és ünnepelte az ország. Az E. K. E. büszke boldogsággal: hiszen 10 évi fáradság eredményét, sok gondnak, munkának jutalmát, számtalan harcznak győzelmét látta ez ünnepben. S az ország tán eleinte kételkedő hidegen, de mind jobban és jobban csudálkozva, lelkesedve, örvendve, a dicsérettel nem fukarkodva: hiszen ez a gyermekecipőiből alig kinőtt egyesület olyan munkának az eredményét mutatta be, a mely a meglett férfira vall. S a kik eljöttek Erdély kincses fővárosába, hogy tanui legyenek Fadrusz impozáns műve leleplezésének és mellékesen az E. K. E. zászlórudjába is beverjenek egy szöveget, megnyissanak egy kis vidéki etnográfiai muzeumot, azzal a meggyőződéssel távoztak Mátyás király ódon házából, hogy a fehér selyem zászlót erős kéz tartja, fennen lobogtatja, s hogy utána hittel, bizalommal lelkes csapat halad, melyet hazafias munkájában semmi sem tarthat vissza. De meggyőződhetnek arról is, hogy az a kis vidéki muzeum megbecsülni való kulturintézmény, egy gyűjteményében páratlanul gazdag, elrendezésében felette ügyes muzeum, dicsősége nemcsak Kolozsvárnak, nemcsak Erdélynek, hanem széles e hazának.

fi vendégek.

Az okt. 12-iki Mátyás-szobor leleplezési ünnep után a következő program-szám az E. K. E. ethnografiai muzeumának a megnyitása és Erzsébet lobogójának a felavatása volt. Mindkét ünnepség Mátyás király szülőházának az udvarán folyt le délelőtt 11 órakor. Az ünnepélyen a meghívott vendégek valamennyien jelen voltak, még pedig:

A magyar kormány részéről: Széll Kálmán miniszterelnök, Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter, Darányi Ignác földmívelésügyi miniszter, Láng Lajos kereskedelemügyi miniszter, Fejérváry Géza báró, honvédelmi miniszter, Báró Kemény Kálmán főrendiházi alelnök, Gróf Apponyi Albert képviselőházi elnök,

Khuen-Hédervári Károly gróf horvát bán, Hegedüs Sándor tisz. tag, Palkovics József ny. altábornagy tisz. tag, Jókai Mór dr. tisz. tag.

Az országgyűlési képviselők közül: Daniel Gábor, Barabás Béla, Gróf Bethlen Balázs, Dr. László Mihály, Révai Mór Sándor József, Sebess Dénes dr., Török Bertalan, Werner Gyula dr.

A főispánok közül: Béli Ákos gróf Kolozsm. és Kolozsvár sz. kir. város főispánja, Hollaky Arthur Udvarhelyvármegye főispánja, Potsa József v. b. t. t. Háromszékvármegye főispánja, Sándor János Maros-Tordavármegye és Marosvásárhely főispánja, Zeyk Dániel Alsófehérvármegye főispánja.

Vármegyei törvényhatóságok részéről: Baranyavármegye törvényhatósága képviselőjében id. Jeszenzky Ferencz m. biz. tag, Beszterczenaszódvármegye törvényhatósága képviselőjében Dr. Meldeghem Artur tb. főjegyző, Borsódvármegye Dr. Gróf Haller József m. biz. tag, Brassóvármegye törvényhatósága Dr. Jekel Frigyes alispán, Csikvármegye Dr. Filep Sándor m. biz. tag, Győrvármegye Goda Béla alispán, Hajdúvármegye Rásó Gyula kir. tanácsos, alispán, Háromszékvármegye Potsa József v. b. t. t. főispán, Kolozsvármegye Dózsai Endre alispán, Csiszár Gyula főjegyző, Hórvármegye Árvaszéki elnök, Krassó-Szörény vármegye Issekutz Aurél várm. főjegyző, Maros-Tordavármegye Farkas Albert alispán, Erődsy Sándor tb. főjegyző, Orbán Balázs várm. aljegyző, Nagy-Küküllő várm. Dr. Béli László főispán, Szabolcs várm. Báró Feilitzsch Berthold főispán, Szatmárvárm. Nagy László alispán, Szepes várm. Reissenberger Gusztáv alispán, Szilágyvárm. Kaizler György dr. alispán, Torda-Aranyosvárm. Betegh Miklós dr. alispán, Udvarhelyvárm. Dr. Damokos Andor alispán, Ungvárm. Gróf Török József főispán, Vasvárm. Bezerédi István dr. alispán, Zolyomvárm. Ferenczy Ödön tb. főjegyző.

Városi törvényhatóságok és városok képviselői: Arad sz. kir. város Kristyory János törv. hat. b. tag, Budapest fő- és székváros Márkus József főpolgármester, Gyulafehérvár város Novák Ferencz, kir. tanácsos, polgármester, Hátszeg város Muzsnay Béla polgármester, Kolozsvár sz. kir. város törvényhatósága *Szvacsiná* Géza polgármester, B. Bak Lajos, Biró Béla, Benigni Sámuel, Boros György, Deáky Albert, Dobál Antal, Dorgó Albert, Dr. Fabinyi Rudolf, Fekete Gábor, Ferencz József, Gámán Zsigmond, Dr. Gidófalvy István, Dr. Haller Károly, Dr. Kiss Mór, Dr. Török István törv. hat. bizottsági tagok, Kolozsvár város tanácsa Fekete Nagy Béla tanácsos, Dr. Eszterházi László főjegyző, Nagy-Enyed város Dr. Varró László polgármester, Pécs város Majorossy Imre kir. tanácsos polgármester, Nendvich Andor polgármester helyettes, Rech György tanácsos és Dobszay Antal magánzó, biz. elnök, Pozsony sz. kir. város Brolly Tivadar polgármester, Selmecz és Belsőváros sz. kir. város Sztancsai Miklós főjegyző, Sopron sz. kir. város Dr. Töpler Kálmán polgármester, Temesvársz. kir. város Geml József főjegyző, polgármester helyettes és Nemes József kir. főmérnök biz. tag, Ujvidék sz. kir. város Sztratirovics László polgármester helyettes, Versecz város Weifert Károly polgármester. Torda város részéről Velits Ödön polgármester.

Hatóságok. Ferencz József tud. egyetemen Schilling Lajos Rector, M. kir. erdőigazgatóság Kolozsvár Marósi Ferencz erdőtanácsos, Közjegyzői kamara Dorgó Albert kamarai elnök, M. Á. V. igazgatóság Schandl Mihály máv. ügyvezető, Kolozsvári kir. pénzügyigazgatóság Stuckheil Gyula, Muzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelője Kammerer Ernő és Radisics Jenő min. tanácsosok, Róm. kath. főgymnasium igazgat. Erdélyi Károly dr. igazgató, 12. hadtest-parancsnokság Probszt Emil hadtestparancsnok, 6. honvédkerületi parancsnokság Klobucsar Győző altábornagy, 51. gyalogezred Perathoner János ezredes, Erdélyi muzeum-egylet Szamossi János dr. alelnök, F. M. K. E. Janits Imre dr. orsz. képvis. alelnök és Clair Vilmos főtitkár, Hunyadmegyei tört. és rég. társulat Téglás Gábor igazgató és Majland Oszkár tanár, vál. tag, Magyar Földtani Társulat Telegdi Roth Lajos elnök, Magyar Iparművészeti Társulat Györgyi Kálmán vezértitkár, Magyar képzőművészek egyesülete Bálint Zoltán műépítész, Magyar Néprajzi Társaság Sebestyén Gyula dr. főtitkár és szerkesztő, Magyarországi Kárpát Egyesület Szabó Dénes dr. egyet. tanár, Magyar Történelmi Társulat Szádeczky Lajos dr. egyet. tanár, Orsz. baln. egyesület Pap Sámuel dr. orvos, Orsz. erdészeti egyesület báró Feilitzsch Arthur, Orsz. nemzeti szövetség Balás Árpád kir. tanácsos és elnök, Pozsonymegyei magyar közm. egyesület, Plathy Bertalan kir. tanácsos, Szász kárpát egyesület Lindner Gusztáv dr. ny. egyet. tanár, orsz. képvis. Vörösmartinkör Zichy Jenő gróf elnök és Vértessy József igazgató, E. K. E. brassómegyei osztálya Zakariás János dr. oszt. elnök, E. M. K. E. Béli Ákos, Sándor József, Magy. Tud. Akadémia Márki Sándor dr., Muzeumok és könyvtárak orsz. tanácsa György Aladár, Erdélyi Irodalmi Társaság Dr. Széchy Károly, Kolozsvári kir. tábla Fekete Gábor elnök, Kol. kir. törvényszék báró Szentkereszty Zs.

A sajtó képviselőjében. Budapesti Hírlap Sebők Zsigmond, Egyetértés Hacsak Géza, Magyar Hírlap Farkasházy Fischer Zsigmond dr., Magyar Szó Rooz Rezső, Dévényi Miklós, Pesti Napló Sándor Tivadar, Hazánk Kacziány Géza dr.

sz Erzsébet-zászló felavatása.

A főhercegi sátor az udvar jobb sarkában volt felállítva, s tőle balra a felekezetek papjai részére egy szószékféle emelvény, a bal sarokban pedig egy tribün állott. A tribün előtt a hírlapírók asztala volt elhelyezve. A főhercegi sáortól jobbra egy emelvényen a kormány tagjai foglaltak helyet. A főherceg jobbján a sátorban br. *Wesselényi* Istvánné, mint *Augusztá* főherceggasszony zászlóalánya helyettese üli.

Az ünnepélyt a kalotaszegi festői ünneplőbe öltözött szent-lászlói dalárda által a Mátyás-ház tornáczáról elénekelt Szózat nyitotta meg.

Ezután *Feilitzsch* Arthur báró, az E. K. E. elnöke, kísérvé *Radnóti* Dezső főtitkár és *Kovács* Géza titkár által, aki az *Erzsébet zászló*-t tartotta, a főhercegi sátor elé lépett és a következő beszédet mondta:

Fenséges cs. és kir. Főherceg Úr!

Hódolattaljes halálával üdvözlöm Fenségedet, mint

Ő cs. és apost. kir. Felségének, urunknak és királyunknak fenséges képviselőjét az E. K. E. mai kettős ünnepegyen és mondok hálás szívből fakadó meleg köszönetet, hogy Fenséged ünnepegyenünkön megjelenni kegyeskedett. — Üdvözlöm mély tisztelettel báró Wesselényi Istvánné ő méltóságát, mint Augusztus cs. és kir. Főherczegasszony Ő Fenségének, lobogónk kegyes anyjának személyesítőjét.

*

Négy évvel ezelőtt egy fájdalmas jalkiáltás rengette meg Magyarországot fényes egét.

Egy nemzet bánatának, vérgig sebzett szívének kitorése, a magyar nemzet végtelen időig élő mély és igaz fájdalmának megnyilatkozása volt ez.

Elvesztettük királynénkat, elvesztettük Őt, a kinek szívében egy egész nemzet élt és a kit egy egész nemzet imádással határos szeretettel zárt szívébe.

Elvesztettük Őt, a ki tengernyi fájdalommal keblében, egy világ szenvedéseit hordozta lelkében és mégis bánatot egyhított, lelki sebeket gyógyított; a szenvedőket vigasztalta, az elhagyottakat gyámolította; — Őt, a ki az élet boldogságának kelyhét alig emelhetette ajkaihoz és mégis anygali jóságával egy egész nemzetet tett boldoggá.

* * *

Nem az állandó fájdalom és kétségbeesés első kitorése, a lesújtó bánat és keserűség sugallata; nem a halálra sebzett szívnek megnyugvást, enyhülést kereső vergődése; nem a sajjó sebnak lüktetése, a felzaklatott léleknek vigasztalás utáni sóvárgása, — hanem: a poraiban is áldott királynénk, dicsőült Nagyasszonyunk iránt örökké élő rajongó szeretetünk és kegyeletünk termette a ma felavatandó *Erzsébet-lobogót*.

Magyarország védőszentjének, Szűz Mária lobogójának mintájára ő cs. és apost. kir. Felségének, jóságos királyunknak legmagasabb jóváhagyásával, mint a magyar nemzet hölgyeinek ajándéka készült e lobogó, a mely a magyar nőknek dicsőült királynénk iránti kegyeletes és forró szeretetével, bánatos könyeinknek szent vizével van megáldva.

Örökké élő hálánk, soha nem szűnő bánatunk, enyhülést nem találó fájdalmunk, állandó hűségünk és szeretetünk *szent ereklyéje, kegyeletes jelképe ez a lobogó*, a melyet drága kincsese avat az is, hogy Ő Fensége Augusztus főherczegasszony, dicsőült királynénk fenséges unokája, a magyar nemzet iránti szeretetének hagyományosa a zászlóanyai tisztséget végtelen hálánkra elvállalni kegyeskedett.

Nem a mi kicsiny, egy országnak nagy keretében igénytelen egyesületünk iránti tekintet, hanem a dicsőült királynénk iránti osztatlan kegyelet és hála, Fenséges Urunk és királyunk, valamint Fenséged és fenséges családja iránti szeretet és hódolat hozta ime körünkbe hazám nagyjait, kimagasló alakjait, élükön Magyarországot miniszterelnökével, a kiknek jelenlétében és az *Erdélyi Kárpát-Egyesület* nevében kérem Fenségedet, hogy Istennek felkent szolgálait *Erzsébet-lobogónk*nak áldásaikkal való felavatására felhívni kegyeskedjék.

József Ágost főherczeg *Feilitzsch* beszédére az alábbiakat válaszolta, egyben felhíván az egyházak képviselőit a lobogó megáldására:

Köszönöm a dicsőült Királynénk emléket méltató szép és kegyeletes szavakat, melyek újból is igazolják, hogy a magyar nemzet hűségére, mint szilárd sziklára támaszkodhatik a Trón. Ugyanazon kegyeletes érzésekkel keblemben, kérem Istennek felkent szolgálait, hogy adják áldásukat e lobogóra!

A felekezetek papjai a következő sorrendben és beszédek kíséretében áldották meg az Erzsébet lobogót:

Majláth Gusztáv gr. róm. kath. püspök a dél-előtti ünnepegy misén áldotta meg a zászlót, a következőket mondván: Isten áldását kérem erre a zászlóra, hogy az a társulat, mely e jelvény alatt egyesült, hazafias erényekben vezérelje mindazokat, a kik a hazájávéra e zászló alá sorakoztak.

Bartók György dr. ev. ref. püspök:

Midőn a zsoltáros költő segedelemért és diadalomért könyörgött a Seregek Urához, e szavakkal magasztalta Izrael Istenét: „*Lobogtassunk zászlót a mi Istenünk nevében.*“

Zendüljön a mi ajkainkon is magasztaló beszéd e helyen, hol a nemzeti élet nagyságának százados emlékei, mint zászlós tábor vonulnak végig lelkünk szemei előtt, fényt és dicsőséget árasztva reánk.

Az E. K. E. ime e helyen, hollós Mátyás születe helyén, bontja ki zászlóját, mintegy fogadást téve hogy diadalommal fogja azt körülhordozni mindenfelé: Erdély bércein és völgyein, hol a természet örök szépségei, elrejtett vagy előnkbe tárt kincsei, megvívott harcok, vagy elvesztett csaták emlékei intenek felénk s tanítanak szeretni e földet, melyet hősök vérenek hullásával szereztek meg az Atyák.

E zászló nemzetünk Nagyasszonyának, a megdicsőült Erzsébet királynénak szent emléket őrszi és viszi magával mindenfelé. Egy szent szymbolum. A *szeretet* szymboluma. — Dobbanjon hát össze minden szív, merre ez a zászló lobogni fog. A szeretet által népei szívében szentté avatott királyné dicsőséges emléke kötözze össze a sziveket, kötözze össze a népeket, hogy a magyar hazá szeretetében és a koronás király iránti hűségben, nyelvi és felekezeti különbség nélkül egyek legyenek, egy célra törjenek, egy célért küzdjenek.

Ezen egyesület munkás tagjait nemcsak a hazai föld és a népelet ismeretének terjesztése, hanem a nemzeti érzés fokozása, a hazaszeretet ápolása gyűjtötte egy táborba. E lobogón, mely alatt az egyesület e nemes munkáját, egy célra törve, folytatja, legyen Istennek áldása!

Ferencz József unitárius püspök:

Ünneplő Gyülekezet!

Nemzeti kulturánknak egyik kiváló fontosságú ágának, a honismeretnek s ezzel kapcsolatban a testedzésnek díszes jelvénye, melyet ez alkalommal ünnepegyesen felavatunk, magában is tiszteletet parancsol. Mennyivel nagyobb tiszteletre indíthat mindnyájunkat s mennyivel nagyobb erőt gyakorolhat közelebről e szép és hazafias cél érdekében működő Erdélyi Kárpát-Egyesület tagjaira dicsőült Erzsébet királynénk emlékével, melyre e zászlót készíttette és a melyre minden magyar szív megdobban és kegyelettel áldozik az egek Urának.

Vajha azért e kettős cél megkészserezné, sőt megszázasorozná e zászló iránt a tiszteletet, a kegyeletes érzést, annak messzi időkre kiható, vonzó, összetartó és az együletet elhivatása betöltésére lelkesítő erejét!

És én ebben annál kevésbé kételkedem, mert azok a körülmények is, a melyek között e zászló felavatása történik: dicső emlékü Mátyás királyunk lovas szobrának városunkban ugyancsak ma történt leleplezése, az Erdélyi Kárpát-Egyesület által itt a Mátyás király születési házában szervezett néprajzi muzeumnak fenséges védnöke által nyomban történendő ünnepélyes megnyitása, apostoli királyunk őfelsége fenséges képviselőjének személyes jelenléte, valamint a fenséges zászló-anyának képviseltetése — mindezek bizonyára hathatósan befolyanak e zászló jelentőségének emelésére, a hozzá kötött cél előmozdítására.

Egyházam nevében én e hitben és reményben avatom fel e diszes zászlót, Istennek szent áldását kérve arra, valamint a fenséges zászló-anyáért, e fényes gyülekezetre, az Erdélyi Kárpát-Egyesületre, mint a zászló-tulajdonosára.

Te pedig annyi nagy és szép emlékekkel ékes zászló! gyűjtsél magad körül hazarészünknek a testedzésre, férfias bátorságra és kitartásra, bérceink és völgyeink ismeretére és ismertetésére törekvő ifjúságot s általában nemzeti kulturánk fejlesztésében munkás társadalmat századokon át! Bízass, bátoríts és lelkesíts minket és a jövő nemzedékeket jellemzilárdaságra, hazafiságra! Úgy legyen!

Ferencz József püspök beszéde közben megérkezett feleségével *Jókai* Mór is, kit a papi emelvény mellé vezettek. A költő-fejedelmet megélték.

Rosescu Tullius gör. kel. főesperes a következő beszédet olvasta fel:

Hazafias készséggel és szívem benső vonzalmát követve, felhasználom ezen alkalmat, hogy gör. kel. egyházunk nevében részemről is forró imát intézzek az egék mindenható Urához, hogy kegyelmes oltalma alá vegye azt a zászlót, mely elfelejthetetlen Erzsébet királynénk drága emlékét őrzi meg.

Teszem ezt azon remény kifejezésével, hogy a dicsőült Nagyasszony — országunk összes népeit és felekezeteit egyaránt forrón szerető érzelmeihez és szelleméhez hiven — ezen áldott zászló az igazi tudomány és a hazai népek közti egyetértés és kölcsönös szeretet fényes jelképe lésszen; követői pedig ezen hazafias erény hű hírdetői.

Amaz óhajításom kifejezésével, hogy ez a felavatott «Erzsébet zászló» is hozzá fog járulni boldogult királynénk mindenütt és mindenkor áldást osztó és az emberek keserves fájdalmait enyhítő csodaképének az ország minden polgára szívében való megörökítéséhez, részemről is kérem a kegyelmes Istent, hogy bőséges áldásával áraszsza el.

Ezután *Grätz* Mór ág. evang. lelkész lépett az emelvényre és a következő szavakban kért áldást a lobogóra s az egyesületre, valamint vezetőire:

Nagytekintetű ünnepi gyülekezet!

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület lobogója előtt állotunk meg most ez ünnepélyes pillanatban. Édes gyönyörrel telik el szívünk, midőn szemünket legeltetjük rajta! Nem harci dicsőségnek véres emlékei fűződnek majdan hozzá, hiszen békés munkálkodás szent jelvénye ez. Mert a kik e zászló alá sereglőnek, azok a természet templomában nem egyszer fogják hangoztatni a zsoltárok igéit: „Mely nagyok Uram a te műveid s mily mélységesek a te gondolataid!” (92. 6.)

Mert Istent keresve, látni fogják azt műveiben.

A kik e zászló alá sereglőnek: bércezes hazarészünk fiaai, kik ezt a honfivéráztatta földet azért járják be, hogy szépségeit, nagyszerűségét megősmérjék s nem egyszer elragadtatva azok által hirtetni, vallani fogják:

«Szép vagy óh hon, hegy, völgy váltakoznak gazdag öledben!»

Lengj hát magasan évszázadokon át:

Nagy Istenünk dicsőségére és taníts:

Szép hazánk ismeretére és hű szerelmére!

Utolsóak dr. *Eisler* Mátyás neolog rabbi mondott imát és áldotta meg a lobogót. A következőket mondotta:

Az örökkévaló egy Isten szent nevében, ámen!

Dicsérjük a mindenség Urát, a ki idáig segített bennünket s megérnünk adta e napot, hallelúja!

Felmagosult érzéssel, ihletett ünnepi örömmel tartom föl mint Istennek, Izrael Szentjének legkissebb szolgálója e zászlót, szent és sérthetetlen jelképül Jelképeül annak az áldásosztó hazafias munkának, melynek teljesítésére ez egyület körében vállalkoztunk; jelképeül annak az engesztelő testvéri szeretetnek, a melylyel egymás iránt tartozunk különbség nélkül mindnyájan, a kik e nemzet fiaival, lányaiul valljuk magunkat. Föltartom e zászlót jelképeül az enyészhetetlen kegyeletnek, a melylyel arról az eszményi királynőről emlékezünk, a kinek feledhetetlen dicső nevét lobogónk viseli, a kinek igézően szép képe e lobogó legnagyobb ékessége.

Lobogj hát zászló és hirdesd a magyarnak hűséges szeretetét királya fenkölt személyéhez és hazája szentséges földjéhez; hirdesd készségünket, hogy egygyéteve mindnyájunk erejét, így tegyük nagygyá és boldoggá a nemzetet.

Lobogj zászló s lágyszellő suhogtassa selymedet, aranyos napsugár fűrössze fényében szineid tarka pompáját. A történelem viharai se téphessenek ki az önálló honszeretet fáradhatatlan karjából! A feledő utókor lankadó buzgalma se ejtsen el az útszél porába.

Légy áldott zászló s mind, a kik alattad sorakoznak; s bármerre jársz előttünk széles e hazában, boldog emberek sugárzó szeme villanjon szemünkbe mindenütt; jajszó hangja ne ütközzék fülünkhöz sehol, szívek hurja szakadása meg ne rémitse szívünket soha — se királyé, se koldusé!

Isten, áldd meg a magyart! Amen.

Most a zászló-szögbeverési aktuson volt a sor. A zászló rúdiba a következő notabilitások vertek be szögeket.

1. Ő császári és apostoli királyi Felsége nevében *József* Ágost cs. és kir. főherceg ur ő Fensége.

2. Augusztá cs. és kir. főherceg asszony Ő fensége nevében özv. br. *Wesselényi* Istvánné szül. Rhédey grófnő.

3. *József* Ágost cs. és kir. főherceg Ő fensége, mint az egyesület védője.

4. *Szell* Kálmán m. kir. miniszterelnök.

5. Br. *Kemény* Kálmán mint a főrendiház elnökeinek képviselője.

6. Gróf *Apponyi* Albert, mint a képviselőház elnöke.

7. *Láng* Lajos kereskedelemügyi m. kir. miniszter.

8. *Darányi* Ignác földmivelésügyi m. kir. miniszter.

9. *Wlassics* Gyula dr. vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter.

10. *Plósz* Sándor m. kir. igazságügyi miniszter.

11. *Fejérváry* Géza báró, honv. m. kir. miniszter Főlavató papok nevében:

12. *Majláth* Gusztáv gr. róm. kath. püspök.

13. *Bartók* György dr. ref. püspök.

14. *Ferencz* József unitárius püspök.

15. *Rosescu* Tullius g. kel. főesperes.

16. *Grätz* Mór ev. luth. pap.

17. *Eisler* Mátyás dr. főrabbi.

18. A muzeumok és könyvtárak orsz. felügyelő-sége nevében: *Radics* Jenő miniszteri tanácsos.

19. *Béldi* Ákos gróf Kolozsvár város főispánja az Emke nevében.

Tiszteleti tagok:

20. *Jókai* Mór dr. főrendiházi tag.

21. *Hegedüs* Sándor v. b. t. t. orszgy. képviselő.

22. *Palkovics* József ny. altábornagy.

23. *Potsa* József v. b. t. t. főispán.

A sajtó nevében:

24. *Werner* Gyula orsz. képviselő.

Törvényhatóságok nevében:

25. Budapest város nevében *Márkus* József főpolgármester.

26. Kolozsvár város nevében *Szvacsiná* Géza kir. tanácsos, polgármester.

27. Hajdu-vármegye nevében *Rásó* Gyula kir. tanácsos, alispán.

28. Pozsony város nevében *Brolly* Tivadar polgármester.

29. Versecz város nevében *Weiler* Károly polgármester.

30. Páncsova város nevében *Mattanovich* Adolf polgármester.

Wesselényi báróné, mikor a szöveget beverte, a következő rövid beszédet mondotta:

A zászló-anya, Ő fensége *Augusztá* főhercegnő nevében verem be e szöveget. Kívánom, hogy kísérelje áldás e hazafias egyesületet működésében.

sz. E. K. E.-muzeum megnyitása.

Ennek az ünnepnek lefolyása után *Feilitzsch* Arthur báró az alábbi beszédben ismertette a muzeum létesítésének történetét és felkérte *József* Ágost főherceget a muzeum megnyitására.

Fenséges cs. és kir. Főherceg Úr!

Fenséged nevének varázsával indítottuk meg azt a hazafias munkát, a mely dicső nagy királyunk szü-

letési házát kicsiny országrészünk népfajainak életjelen-ségeivel megtölti.

Fenségednek magas neve és buzdítása adta azt az erőt az Erdélyi Kárpát-Egyesületnek, melylyel megteremtette a tudománynak és közművelődésnek ezt az új otthonát.

Természetes kötelességet teljesítek tehát akkor, a mikor Fenségednek azon kitüntető kegyelmeért, hogy egyesületünk és múzeumunk védőségét elvállalni méltóztatt, hódolatteljes és hálás köszönetünket ismételten is kifejezem, a mely hálás érzelmünket még fokozza azon örömdetes tény is, hogy Fenséged egyesületünk iránti nemes tetteivel és támogató jóakarásával őseinek magasztos hagyományát követte és mi a magyar ember őszinte tiszteletével és örömeivel látjuk Fenségedben, kegyes védőnkben tovább fokozódni dicsőült nádorunknak és a hódolatteljes szeretetünkkel körülvelt fenséges atyjának fenkölt szellemét.

Fenséges Főherceg Úr!

Nem kiméltünk erőt, nem ösmertünk fáradságot, hogy egyesületünk munkássága, működése és a mai napon a nyilvánosság ítélő szeme elé kerülő ezen alkotásunk is méltó legyen arra, hogy Ő cs. és apost. kir. Fenségenek képviselőjében végtelen hálánkra és büszkeségünkre Fenséged magas személye által nyitassék meg és hogy méltó legyen arra, hogy ahhoz Fenséged magas neve elválaszthatatlanul kapcsolódjék

Több mint egy évtizede, hogy szerény egyesületünk a haza és magyar nemzet érdekében híven, becsülettel teljesíti kötelességét, oldja meg lépésről lépésre haladva a kitűzött nagy cél felé, nehéz és terhes feladatait; s igyekszik megnyitni az utat a közművelődésnek és haladásnak és megismertetni kicsiny országrészünket a maga földrajzi szépségeivel, természeti kincseivel, tarka népeivel.

Elismerem Fenséged magas színe előtt, hogy céljaink elérésétől még messze vagyunk. Ámde ezeket elérni, országrészünket az idegenforgalomnak teljesen megnyitni és ezt kellően fejleszteni csak akkor lehet, ha az alapokat, melyek az **állandóságot** biztosítják, megteremtettük.

Ilyen alapok megteremtésén, fejlesztésén fáradoztunk eddig; *ilyen alapot alkot múzeumunk is*, a mely már jelen kiterjedésében hivatott arra, *hogy az idegent ide hozza, országrészünk szép vidékeit elébe tárja, a tudósnak tanulmányul szolgáljon és kulturális elhaldottságunkat és felettségünket bizonyítsa.*

Fenséges Urunk és Királyunk legmagasabb intelmének hatása alatt, hogy *Nagyjaink emlékét megőrizni szent kötelességünk*, Kolozsvár sz. kir. város hazafias közönsége nagy áldozatkészséggel újította meg Mátyás király már már omladozó születési házát, a melyet e város közönségének lelkes és önzetlen, hazafias érzelmeket ápoló része *Szell* Kálmán miniszterelnök úr Ő Nagyméltóságának hozzájárulásával és végleges döntésével, a ki a szervezendő új intézmény tudományos és kulturális jelentőségét méltányolta, múzeumi czélokra 15 évre egyesületünknek engedte át.

Ezen az alapon Mátyás születési házát 1901. év elején tényleg átvettük, de még ezt megelőzőleg megállapítottuk az ügyünket folyton támogató *Wlassics*

Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter úr kiküldöttjével 1895. év június havában a létesítendő múzeum körvonalait.

Biztató előjelekkel indult meg a munka abban a bizottságban, a melyet egyesületünk kebelében Kuun Géza gr. v. b. t. t., néprajzi osztályelnökünk és Szádeczky Lajos dr., valamint Herrmann Antal dr. alelnökeink vezetésével alakítottunk.

Az elibénk tornyosuló nehézségeket leküzdve, 1901. évi júl. 9-én néprajzi bizottságunk hozzájárulásával a gyakorlati kivitelhez fogtunk és néhai Jankó János dr., a nemzeti múzeum néprajzi osztályának igazgató őrét kértük fel, hogy a megkezdett gyűjtést folytatva, a tárgyakat szakszerűen rendezze.

Köszönettel és hálával kell megemlékezni a Múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelőségéről, Fraknói Vilmos püspök, Szalay Imre miniszteri tanácsos és a főfelügyelőség többi tagjairól, valamint dr. Hankó Vilmosról, osztály-alelnökünkről, a kiknek jóindulata és támogatása segített bennünket abban, hogy rövid egy év alatt a nagy munkával elkészülhettünk.

Fájdalmas csapás is érte egyesületünket, mert Jankó János, a kiváló nagy ethnographus munka közben dőlt ki sorainkból. Emléke legyen ezen alkalommal is felújítva és múzeumunk történetében kegyelettel megörökítve.

Az elhunyt munkáját Semayer Vilibáld dr. folytatta és a legnagyobb szakértelemmel, páratlan ügybuzgósággal be is fejezte.

Sokan támogatták a múzeum megalkotásában; a törvényhatóságok és városok majdnem mindenike, első helyen Kolozsvár sz. kir. város és Budapest székes fővárosunk. — A törvényhatóságok és városok és mindazok, a kik adományaikkal segítettek és gyarapították múzeumunkat, ezek között első helyen özvegy Cseréy Jánosné, a ki mintegy 300 tárggyal járult alkotásunkhoz: — fogadják támogatásukért, áldozatkészségükért hálás köszönetünket!

És most azzal a hő kívánsággal, hogy a kicsiny kezdetből hatalmas, az egész ország rész közművelődésére kiható intézmény fejlődhessen, a mely okulásra szolgáljon a jövőre, kegyeletes emiékül a multa, — legmélyebb hódolattal kérem Fenségedet, hogy mint ő cs. és apostoli kir. Felsege, urunk és királyunk legmagasabb személyének képviselője, a Fenséged védősége alatt szervezett és létrehozott Erdélyi Kárpát-Egyesület Múzeumát megnyitni kegyeskedjék.

Főzsef Ágost főherczeg olvasta fel ezután a következő múzeum-megnyitó beszédét, melyet mindvégig a közönség tetszés nyilváníttása és éljenzése kísérte.

Ama kegyeletes szavak, melyekkel az Erdélyi Kárpát-Egyesület tisztelt elnöke boldogult nagyatyámnak és forrón szeretett édes atyámnak Magyarország közügyei iránt tanúsított érdeklődéséről és szeretetéről megemlékezett, jóleső mély visszhangot keltettek lelkemben. Hazafias örömmel jelentem ki, hogy egyik szent kötelességemnek tartom az ő nyomdokaikon haladni.

Hdlatelt köszönetet mondok itt mindazoknak,

a kik e múzeum létrejöttén fáradoztak, vagy azt támogatták; szintugy azoknak, kik az Erdélyi Kárpát-Egyesület hazafias működésében résztvettek. Továbbra is pártfogásukba ajánlom egyesületünket, melyet mindenkor támogatni, fejleszteni és édes hazánk javára fenntartani komoly szándékom. Épen most, midőn Kolozsvár és vele egyetemben egész Erdély kegyeletét rója le nagy és dicső királyunk előtt, midőn megmutatták, hogy bármily hosszú idő mult el, bár hány viszontagságon esett át a nemzet, mégis hön szívében él azoknak emléke, kit szeretet; él a hála és kegyelet érzete az iránt, ki őt szereti. Örömmel ragadom meg az alkalmat, hogy e múzeumot, mely amaz ünnepekt nagy király szülői házában készült el, megnyissam. Annál nagyobb örömmel teszem ezt, mert tudom, hogy a népelet ismerete milyen fontos édes hazánkra nézve. Mint az E. K. E. védője a néprajzi múzeumot ezenel megnyitottnak jelentem ki.

A megnyitó beszéd után *Wlassics* Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter lépett a főherczegi sátor elé a következőket mondván:

Fenséges Főherczeg Úr!

Mint a hazai közművelődési intézmények ez időszertint felelős öre elmulaszthatatlan kedves és alázatos kötelességemnek ismerem legmélyebb hálánkat kifejezni azon kegyességért, hogy Fenséges Urunk királyunk legmagasabb képviselőjében Fenséged megnyitási ünnepélyünkön közreműködni méltóztatott.

Legyen Fenséged meggyőződve, hogy nemcsak mi, kiknek hivatásunk és kötelességünk e jelentékeny kulturális intézmény felvirágoztatásán dolgozni, de a magyar társadalom legszélesebb rétegei is lelkesedést és erőt meritenek e fölemelő közreműködésből, Fenséged lelkes és lelkesítő szavaiból — és mindnyájan reménnyel és bizalommal tekintünk ez intézmény sikeres fejlődése felé, mert ott lebeg felette szünet nélkül az a talizmán, hogy urunk királyunknak a hazával összeforrott szíve és Fenséged nemes lelke bocsátottak útjára.

Hálánk kifejezéseül egyszerű, de mélyen érzett szavakban Isten áldását kérjük Fenséges urunkra királyunkra és az uralkodó családra. (Zajos éljenzés.)

Feilitzsch Arthur báró kérte a főherczeget, hogy engedelmével helyeztessék a lobogó Mátyás szülőházába, annak a Mátyásnak a házába — ugymond — a ki született, hogy meg ne haljon, annak a királynénak lobogója, a ki meghalt, hogy örökre éljen.

A beszéd elhangzása után *Kovács* Géza titkár az Erzsébet lobogót a Mátyás-szobába vitte és ott elhelyezték. József Ágost főherczeg és a kormány tagjai pedig a daloskör Himnuszának akkordjai mellett a múzeum megtekintésére indultak.

Főzsef Ágost főherczeg *Feilitzsch* báró kalauzólása mellett tekintette meg a nagyszabású és érdekes gyűjteményt. Egyes tárgyak előtt megállott és behatóan kérdezősködött felőlük. Körülbelül egy órai ott időzés

után a főherczeg a közönség zajos óvációi között távozott.

Az ünnepély folyamán a *Nemzeti Múzeumtól* és a *Magyar Turista Egylet Tátra-osztályától* a következő üdvözlő táviratok érkeztek az EKE.-hez.

„*Néprajzi Múzeum, Kolozsvár, Mátyás ház. — A száz éves Nemzeti Múzeum melegen üdvözli legifjabb testvérét, az E. K. E. kolozsvári Néprajzi Múzeumát, fejlődjék, virágozzék és töltse be nemes hivatását hazánk népies emlékei gyűjtése és megőrzése által — Szalay igazgató.*“

A másik távirat Késmárkról jött és így szól:

„*Radnóti, a Kárpát Egylet főtitkárának, Kolozsvár. A Magyar Turista-Egylet Tátra osztálya a mai nevezetes napon az erdélyi testvéregyletet melegen üdvözli és sikert kíván további lelkes és sikeres működéséhez! — Belócsy alelnök.*“

Az E. K. E.-múzeum történelmi előzményei.

Irta: **Radnóti Dezső.**

Mátyás király születési hajléka immár megkapta méltó tartalmát. A legnemzetibb királynak, az igazságos fejedelemnek, a nép legőszintébb barátjának születési háza meg van töltve magának a népnek értékes és becses emlékeivel.

Nálunk szokatlan dolog, hogy egy új intézmény oly gyorsan létesüljön, mint a milyen gyorsan életre kelt Kolozsvár városának ez az új intézménye, első igazi nagyvárosi látnivalója, idegenforgalmának előmozdítója.

Hiszen aig zajlott le a nagy harc, mely a körül forgott, hogy minő célra használják fel a nagy király születési házát, még le sem csendesedtek e harc nyomán keletkezett érzések és ime, itt van az új intézmény, készen áll az E. K. E. múzeuma.

Magának az eszmének kezdeményezője nincsen, mert egy néprajzi gyűjtemény összeállítása benne volt az E. K. E. első alapszabályaiban. A dolog tulajdonképpen akkor került az E. K. E. kebelében szőnyegre, a mikor 1896 ban az ismeretes néprajzi bált rendeztük, melynek jövedelméből 3000 koronát tettünk félre a néprajzi múzeum céljaira.

Ez a 3000 korona sarkalt leginkább, hogy komolyan neki fogjunk a munkának

Az E. K. E. 1898-ban megalakította néprajzi osztályát *Kuun* Géza gróf elnöklésével és ennek az osztálynak tette feladatává, hogy a néprajzi múzeum szervezését kezébe vegye. Az osztály rendkívüli nagy szorgalommal és lelkesedéssel kezdte meg a munkát. Külön bizottságot küldött ki mely a kérdést folyton felszínen tartotta és felolvasások, ismertetések útján igyekezett a közvéleményt az eszmének megnyerni. Ebben fáradhatatlan tevékenységet fejtettek ki *Szádeczky* Lajos dr.

és *Herrmann* Antal dr. alelnökeink, utóbbi a kolozsvári egyetemen épen ez időben lett a néprajznak magántanára.

Hatalmas támaszt nyert az eszme ekkor abban a tényben, hogy *Fózsef* Ágost cs. és kir. főherczeg úr ő fensége, egyesületünknek már akkor védője, múzeumunk védőségét is elvállalni kegyeskedett és másik támaszunk lett a Múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelősege, melynek egész tisztikara: *Fraknoi* Vilmos püspök, főfelügyelő, *Szalay* Imre min. tanácsos, főfelügyelő helyettes és *Schönherr* Gyula előadó-titkár hazafias lelkesedéssel támogatták az egyesületet munkájában.

A mikor a kérdést így előkészítettük, merült fel a Mátyás király születési házának megújítása és valamely méltó célra felhasználása. Az E. K. E. válasszmánya nyomban megindította a tárgyalásokat, hogy az épületet a tervezett múzeum céljaira az E. K. E.-nek átengedtessek. Természetesen ez a dolog nem ment oly simán, hiszen a néprajzi múzeumok tudományos és közművelődési jelentőségét nálunk még alig ismerték s ezért sokan bizalmatlansággal fogadták a tervet

Kolozsvár városának közgyűlése két ízben határozott ebben a dologban. Mindkét esetben az E. K. E. tervezett múzeumának szánta a történelmi nevezetességű épületet. Mindkét határozat felebbezés következtében *Szell* Kálmán m. kir. miniszterelnök, mint belügyminiszter elé került. Az E. K. E., hogy a maga álláspontjának győzelmet biztosítson, *Kuun* Géza gróf és *Feilitzsch* Arthur báró vezetésével küldöttséggel kereste fel a miniszterelnököt s kérte, hogy az E. K. E. tervét vegye pártfogásába.

Szükségtelen mondanunk, hogy *Szell* Kálmán rögtön belátta, hogy a nagy király születési hajlékát csak közintézmény számára lehet átadni s Kolozsvár városának határozatát helybenhagyta és megerősítette az E. K. E.-nek a várossal kötött szerződését, mely szerint ez az épületet 15 évre a múzeum céljaira az egyesületnek átengedi.

A múlt év január havában vettük át a szerződés értelmében az épületet és a néprajzi bizottságunk által pedig gyűjtött tárgyakat, melyek különböző helyeken szanaszét heverték, oda helyeztük. A bizottságnak kb. 1600 tárgya volt már, köztük özv. *Cserey* Jánosnének mintegy 300 drb ajándéka. Rendszeres gyűjtést eddig csak *Kovács* Géza titkárunk és *Vikár* Béla tagtársunk folytatott, a kik a Nyikó völgyét és *Kovács* külön a Székelyföld egy részét gyűjtötte fel. Azonkívül az ügyek vezetésében és a múzeumi kérdés irányításában *Feilitzsch* Arthur báró egyesületi elnöknek vannak kiváló érdemei.

Meglévén a múzeumi épület, gyorsabb munkával kellett a dologhoz fogni, hogy a várossal kötött szerződésünk értelmében a múzeumot a Mátyás-szobor leleplezésekor a nyilvánosságnak átadhassuk. Ezért tisztikari tanácsunk 1901. június havában elhatározta, hogy a Magyar Nemzeti Múzeum néprajzi osztályának igazgató örét *Fankó* János drt kéri fel, hogy a gyűjtést most már rendszeresen vezesse és a tárgyakat szakszerűen elrendezze. *Fankó* János dr. vállalkozott erre a feladatra és 1901. aug. havában a munkát tényleg meg is kezdte. Mindenekelőtt *Stripszky* Hádor végzett tanárjelölt személyében külön múzeumi asszi-

stent választottunk és Jankó megindult vele a gyűjtés folytatására, egyelőre a Kalotaszegen. *Stripszky* asszi stens ez útjában megtanulván a gyűjtést, később több izben önállólag is kiküldtük a Székelyföldre. Az ő fáradozásával gyűlt össze a múzeumban levő mintegy 7000 tárgy.

Legnehezebb része a dolognak a pénzügyi kérdés volt. A múzeum gyűjtési és a felszerelési költségei mintegy 70.000 koronát emésztettek fel. A Múzeumok és könyvtárak orsz. felügyelősége 7000 koronával segítette az egyesületet, Kolozsvár városa 4000 koronát adott, a többit az E. K. E. titkári hivatala gyűjtötte össze különböző gyűjtési formákkal *Merza Gyula* egyesületi főpénztáros tevékeny részvételével. Hozzávéve ehhez a múzeumban elhelyezett képeket és könyvtárt, jelenleg közel 100.000 korona érték fekszik a múzeumban, vagyis ennyibe került az E. K. E.-nek ez az alkotása.

A munka közepette fájdalmas csapás érte múzeumunkat, *Jankó János dr.* egy újabb gyűjtési út kezdetén, Borszákon, 1902. július 28-án szívszélhűdésben hirtelen meghalt. Megmérhetlen nagy részvétellel és fájdalommal kísértük utolsó útjára a magyar néprajzi tudomány úttörőjét, kinek emlékét múzeumunk mindenkor kegyelettel őrzi.

Alig hantoltuk be *Jankó Jánost*, a munkát ismét tovább folytattuk, most már *Semayer Vilibáld dr.*, *Jankónak* mindenben hűséges dolgozótársát és helyettesét nyertük meg az ügynek. *Semayer Vilibáld dr.* a gyűjtött tárgyak szakszerű elrendezésében valóságos művészi feladatot oldott meg. Páratlan szeretettel és tárgyának alapos ismeretével rövid egy hónap alatt a múzeumot teljesen berendezte.

És most a közönség és a szakkörök feladata, hogy megbírálják avagy méltassák az intézményt egészében és részleteiben. Az E. K. E. nyugodtan bocsátja a nyilvánosság szeme elé az új múzeumot. Legyen az fejlesztője a tudománynak és ébresztője a közművelődésnek.

Körút az E. K. E. múzeumában.

A) A múzeum osztályai.

Az E. K. E. muzeuma — néhány kezelési helyiség, továbbá a házfelügyelő lakásának kivételével — dicső *Mátyás királyunk* szülőházának valamennyi ez idő szerint lakható helyiségét tölti be, olyannyira, hogy egyes nagyobb, a légköri behatásoknak könnyebben ellenálló műzeális darabok a gótikus boltosított kapualjba is kiszorultak. Nagyjából három részből áll:

- Történeti gyűjtemény.
- Fürdőügyi gyűjtemény.
- Néprajzi gyűjtemény.

A stíluszerűen felújított gót izlésű kapuajtón belépve a baloldali falon

a) mindenkori múzeumi tudnivalók tábláját,

ezzel szemben, a múzeum ez idő szerinti legnagyobb gyűjteményének, a néprajznak megértésére előkészítő

Magyarország néprajzi térképe

van kifüggesztve.

A kapualjban kiállított tárgyak mellett egyelőre elhaladva a balkéztől nyíló ajtón át az eredeti székely (lozsádi) butorzatú **gyeváltó irodába és ruhatárba** lépünk be

Ebből két lépcsőfokkal fölebb

Mátyás királyunk születési szobájába

jutunk, melyben megszentelt méltóságának megfelelően és a leendő

a) Történeti gyűjtemény

magjaképpen a következő tárgyak láthatók:

Az ablak mélyedésben *Apaffy Mihály XVII. századbeli* templomi széke, különböző helyekről származó százszáz mivű urvacsorai ónkancsók, a mellette álló magyaros díszítésű üvegszekrényben *Bethlen Gáborné Brandenburgi Katalin* fejedelemasszony díszszoknyája és *Béldi Pál* fullajtár csizmái

A kisdud szoba közepét és zúgait a *Mátyás szobor* pályázatán résztvevő művészek, névleg *Tóth András*, *Bezerédi Gyula*, *Köllő Miklós*, *Róna József*, ifj. *Vastagh György* és *Sovánka István* pályaműve töltik meg.

Az ablakkal szemközt a *Brandenburgi Katalin* szoknyájához hasonlóan az E. K. E. „Erzsébet-lobogója” van elhelyezve, mely egy *Apaffy zászló* motívumai után *Horti Pál* tanár tervei szerint készült.

Innen ismét néhány lépcsőfokon fölhágva

b) A fürdőügyi gyűjteménybe

jutunk, mely két szobában van elhelyezve és mely a maga teljességében *Hankó Vilmos*, a m. tud. akad. lev. tagjának, a budapesti II. ker. áll. főreáliskola jeles vegytan tanárának, Erdély és a székelyföld kitünő ismerőjének műve és szintén fejlesztését várja.

Célja, hogy az élvezeti és gyógyító hatású ásványvizek dolgában Istentől rendkívül gazdagon megáldott erdélyi vizek, másodsor azok vegyi alkotórészeket tartalmazó üvegcsék egymasmellé helyezése révén a belföldi, de különösen a művelt külföldi utazókkal kézzelfoghatóan érzékeltessenek.

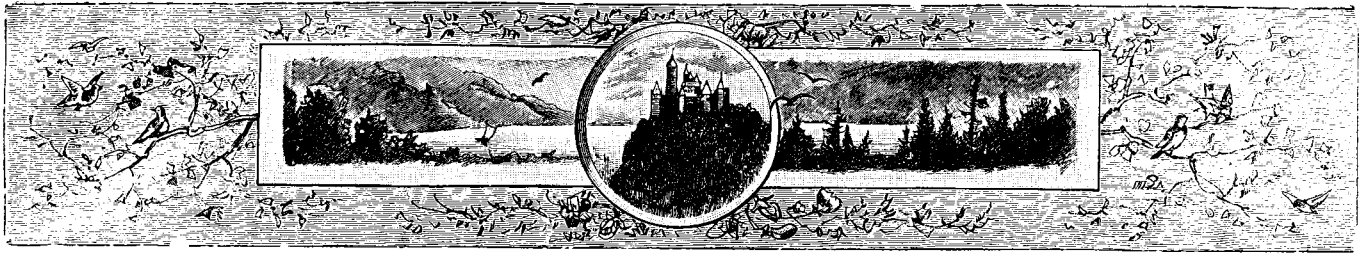
A második szoba közepén az évi 100,000 üvegnél nagyobb forgalmat elért erdélyi ásványvizeket, névleg a vizek üvegjeit mutatja be.

A szobák falára kitett fürdőügyi térképek, grághikai táblázatok és fényképek önmagukat magyarázzák.

Ezzel bejártuk a földszinten elhelyezett múzeumi helyiséget, miért is itt visszafordulunk és ismét a kapualjba sétálunk, melynek jobb oldali ajtója az **E. K. E. könyvtári és olvasó szobájába**, és az **E. K. E. múzeumának háziipari vásárba** nyílnak, melyben jellemző erdélyi háziipari cikkek: szóttesek, varrottasok, népiesen festett bútorok bármikor eredeti olcsó áron kaphatók.

A kapualjban kiállított néprajzi tárgyak mellett ezúttal is elhaladva, a kapútól balra eső fal közepe táján a följárati szája elé illesztett, *Köszvényes Remetéből* származó, eredeti székely módon díszített kiskapun át,¹ az első emeletre vezető zárt lépcsőházba jutunk.

¹ A kapú fölírása: Ezen kaput építette Isten segédelméből I. H. S. Moldovaji János feleségével Birtok Erzsébettel 1893-ban.

A lépcsőház falait bővebb magyarázatra nem *szoruló térképe*, és *erdélyi tájak képei* borítják. A lépcső legfelső fokára megérkezve szemünk mindenkéltől az e helyt kandelláberszerű díszül alkalmazott *köcsögfán* (Erdélyben néhol csákyafa), (Gagy, Udvarhelym.) továbbá a kis- és nagykedei unit. templom festett karzatából összerótt karzaton akad meg. Ez egyébként az egyes termekben elhelyezett ugyancsak a kis- és nagykedei unit. templomból származó menyezet kiegészítő része.

Alatta szintén erdélyi magyar modorban festett deszka a medesséri templom szószeréből.

A pihenőül kinálkozó virágos pad székely munka. Párja a múzeum vezetőségénél bármikor megrendelhető.

A középfalon kifüggesztett eredeti fényképek Erdély valamennyi népfajának egy-egy jellemző kulturális jószágát (ház, ruházat, stb.) tüntetik föl az ethnografus számára mintegy ízelítőül, hogy ez az ország reá nézve az ősi vonatkozású néprajzi kincsek valószínű tárháza.

Ugyanazt a célt szolgálják az előcsarnok falain látható művészi kivitelű tájképek, valamint az ablakmélyedésben elhelyezett stereoskopok.

A följárattól balra eső fal közepén a *gyűjtések térképe* van elhelyezve. Ezen mindama helységek nevei zöld vonással vannak alá huzva, a honnan a múzeumba gyűjteménytárgy került.

A szemben levő hosszanti falon kalotaszegi férfi és nő fejszobrai láthatók. Mindkettő a Kalotaszegen kb. 54%-os arányszámban elterjedt barna bőrű, haju és szemű, kerekfejű, nagyközepes termetű lakoságnak fényképek és az eredeti méresek megtartásával a budapesti M. N. Múzeum néprajzi Osztályában készült típus szobrai.

A közvetlenül a szobrok mellé kifüggesztett természetes nagyságra nagyított fényképek embertani kutatásokra is alkalmasak.

Az előcsarnokban a felsoroltakon kívül még megemlítendők a himzési szoba ajtajával szemben álló lapos szekrényben elhelyezett *oláh templomi képek*.

Ezek utólagosan dúrván színezett a középkorban készült e fajta képekre emlékeztető fametszetek, melyeknek duczait benszülött művészek, a legtöbbször szilvafából metszték. Az egyik ilyen nyomdának, a szolnokdobokamegyei hesdátinak duczait a M. N. Múzeum Néprajzi Osztályában őrzik. A képek javarészt vallási természetűek, minthogy az oláh fatemplomok falait ezekkel szókták beragasztani, de akadt köztük naiv genre-kép is.

Az ettől a képesszokrénnytől jobbra nyíló köznek a lépcsőházra néző falán, két sorban oláh és székely üvegfestmények vannak kiállítva.

Az oláh üvegfestményeknek mai készítési helye a szolnokdobokamegyei Mikola, a görög katolikusok híres búcsújáró helye. Ebben a faluban téli időben alig akad ház, a melynek lakói férfiak és nők egyaránt ne képek festésével avagy lobogó, kereszték és feszületek faragásával foglalkoznának. Anyaguk különböző nagyságu üveglapok és bolti olajfesték. Az üvegtábla alá a megfestendő kép körvonalas rajzát teszik, imígyen mindössze az üresen maradt terek festékkel való kitöltése maradván hátra.

Mikor aztán beköszönt a tavasz a férfiak megrakodtak a képek nagysága szerint több-kevesebb darabból álló képcsomagokkal (sukk) és különösen az asszonyoknál rendkívül kapós portékájukkal bejárják Erdélyt a szomszédos magyar vármegyéket, sőt Bukovinát és Romániát. Áruikért a legtöbbször a közölség kezében ritkán előforduló készpénz helyett csere értékül adott szöttesekkel is beérik.

Az oláh üvegfestmények alatti sorban székelyektől származó, amazoknál régebbi keletű, analog, de gondosabb kivitelű üvegfestmények láthatók. (Özv. Cserey úrasszony ajándéka.)

S ezzel belépünk a tulajdonképeni

C) Néprajzi gyűjteménybe,

mely összesen hét termet, a nyitott folyosót és a kapualját foglalja magában. Célja e gyűjteménynek, hogy a „természet és történet által megszabott Erdély területéről, az e földet lakó különféle nemzetiségű és nyelvű a műveltség meglehetősen különböző fokán álló népek összes használati tárgyait magában egyesítse, hogy ezekből a föld népének házában, hiujában, istállójában, gabnásában megmozgatható és elvihető tárgyakból az illetők testi és lelki műveltségének mai állapotát, továbbá a művelődés kezdetét és fejlődését, tehát történetét, a kezünkben lévő tárgyak letagadhatatlan tanubizonyosságával megrajzolhassuk. A jövőbeli egészséges fejlődés csakis így alapozható meg.

A magyar parasztház kulturális leltárának természetéhez képest még bold. Jankó János dr. az E. K. E. néprajzi gyűjteményét öt egymástól több-kevesebbé különvált csoportba osztotta; s mindegyiket külön szobában állította fel. E gyűjteménycsoportok a következők:

1. Szöttesek, varrottasok, fonottasok.
 2. A fonás, szövés szerszámjai.
 3. A népies fazekasság termékei.
 4. Az ősfoglalkozások (halászat, pásztorélet és vadászat) szerszámjai.
 5. A földművelés és baromtenyésztés szerszámjai.
- Megjegyzem, hogy célszerűségi okokból a szöttesek, varrottasok és fonottasok szobája után
- a) a kalotaszegigi szoba folkloristikus fülkével és
 - b) a kalotaszegi konyha találtak elhelyezést.

I. Szöttesek, varrottasok, fonottasok szobája.

A székely és csángó szöttesek, a kalotaszegi és székely varrottasok, de még az erdélyi oláh és német nők idevágó készítményei is messze földön híresek és joggal, mert úgy az alapanyag tartóssága (a kalotaszegi fodorvászon), valamint a motívumok izlőssége és változatossága, de még legtöbbször kifogástalan technikájukkal igazán arra méltók, „hogy a legkényesebb műzslést kielégítve bármely uri lakás díszére valjanak. Használatukra nézve asztal- és ágyterítők, vánkoc-csúpok (párna-fők), díszkendők (rúdravalók), törülközők stb. Különösen a varrottasok egyes díszítési alap-elemeit (motívumokat) tanulmányozva eddigél az derült ki, hogy ezek javarészt középkori olasz és német műhímzéseknek, a nép szája íze szerint való átalaki-

tásai, melyek bizonyos korban úgyszólván megmerevedtek s melyeket azóta ebben az alakjukban szakadatlan egymásutánban örökítették át nemzedékről nemzedékre. Technikájukra nézve a szőttesek rendkívül sokfélék. A varrottasok e tekintetben négy nagyobb csoportra oszthatók. 1. Sujtásöltéses műhímzések. 2. Sujtásöltéses (u. n. írásos) népies hímzések. 3. Invarrásos népies hímzések és 4. áttöréses hímzésekre (fehéresek).

Gyűjteményünkben mind a négy fajta képviselve van.

Körútunkat megkezdve mindenekelőtt az ünnepi rúdravalók mintájára kialakított székely *szőttesek*en akad meg szemünk.

A szoba menyezetét a XVIII. század végének, ill. a XIX. század elejének díszítő modorában tartott kis- és nagykedei unit. tplom menyezetét alkalmaztuk.

A *varrottasok* szekrényekben vannak elhelyezve

1. Szekrény. Renaissance-stylű, régi műhímzések. Többnyire erdélyi templomokból kerültek, így a mikházi Ferenczrendi zárdából, a hova többnyire az erdélyi udvarházak hölgy-lakóinak ajándékából kerültek. Kiemelendők a szent-gericzei unit. eklézsia és az özv. Cserenyé úrasszony ajándékából került becses darabok.

2. Szekrény, ezzel szemben. Azonos technika, kevésbé tiszta stylű darabok. Paraszt asszonyok készítményei.

3. Szekrény. Fehéresek, (áttört, vagdalásos, zsubrikolt, gaterolt) hímzések, többnyire párnafők, melyek egész Magyarországon elterjedtek. Erdélyben ritkábban s csak a jómódúak házában. Jellemző ezekre a halavány színekben, lapos öltéssel, selyem-fejtővel kivarrt kakas- vagy pávaalak, meg egy sajátosságos növényi ornamentum.

Az ablak függőyei, továbbá a falakra akasztott üveges táblákban foglalt varrottasok a tulsó oldalon bemutatott invarrásos hímzések közé tartoznak.

A mindkét ablak előtti tárlóban székely *húsvéti írott tojások* kicsi collectiója. A tárlók közepén írott tojások rajzai, (több mint 800), melyek Háromszék megyéből származnak.

4. Szekrény. (Mindkét oldalán) kalotaszegi „Írásos” varrottasok.

Írásnak hívja a nép a kivarrandó hímzés előjegyzést, melyet koromlébe mártott orsóvéggel vagy ludtollal a kalotaszegi asszonyok szabadkézzel a vászonra vetnek s aztán sujtásöltéssel kivarrva kék vagy vörös színben. Az ornamentáció szépségük rovására tulságosan dús, de minden ízében eredeti magyaros. Minden egyes díszítő alakelemnek meghatározott állandó elnevezése van, pl.: szegfűs, majoránnás, koszorús, söprűs, körtvés, félkedves stb.

Ugyanez áll a részben növényi részben állati motívumokat variáló a 4. sz. szekrény bal oldalán, az ennek homlokzatán álló.

5. számú fejtől és a 6. és 7. számú szemben álló szekrényekben kiállított *invarrásos* varrottasokra. Ezek részben kalotaszegiek, részben székely eredetűek.

A szobában kiállított többi tárgyak: a folyosóra

nyíló ajtótól (feléje nézve) bal oldalt néhány préselt és egy fonottas *tűsző*, jobb felől néhány tökmagból és törökbúzaszemből összetákolt disztálcza, továbbá a jobb oldali írott tojásos tárló mellett néhány ágytakaróul szolgáló szalmafonottas, székelyesen „kalap.”

1. a) Kalotaszegi lakószoba („első ház”).

A szoba butorzata a kolozsmegyei Bánffy-Hunyadon, a Kalotaszeg fővárosában, készült. Butorzata az eredeti módon megvetett „magas ágy”, a derékszögben egymásra sarkalló karospadok, asztal, egybeverő ágy, bölcső, néhány fali théka néhány u. n. győri kancsóval tele aggatott tálal-fogas, és három különféle alakú gyermekjárósék, a középső a keringő. A kalotaszegi viseletbe (az atyali szürbe, a menyecske a muszuly nevű fölhajtott karamájú szoknyába és mellrevalóba bujtatott lakók közül, a menyecske a „kemenczés” körül forgolódik, míg kicsinyére vigyáz. A férfi elmenni készül, mit a menyecske hajadon húga (a pártával a fején) valami okból nem

(E. K. E. muzeum.)

A zárt tornác.

(Dunky felvétele.)

hagyhat szó nélkül. Tán már is a koresmába indul. A falon tányérok, óra és rúdravalók, az ablakban muskátlík.

A lakószoba ablakaival szemben néhány eredeti ablak-forma (székely eszű tyúkröpítőekkel), továbbá egy kolozsvári oláh „Bethlehem”, fölötté három Bethlehem-járó csillaggal s egyéb hozzávalóval van föllállítva

A Bethlehem bejárata előtt a mozgatható állkaposú *turka*, az árják ősi természetű vallásának kései maradéka, s mint ilyen, a télnek megszemélyesítője, melyet a régi hithez való esökönyös ragaszkodás naiv képzelet azon a réven egyesített a Bethlehemmel, hogy a karácsony is téltre esik.

1. b) Kalotaszegi konyha és konyhaszerek.

A muszulyos nénénkasszony lisztet szítál, holnap kenyérsütés napja van. Jobbkézzel a puliszka-szerszám, a háta mögötti falon a fából készült konyhai eszközök, a kemence, másik oldalon a különféle sőtartók s ehhez csatlakozva Erdélyben előforduló különböző kanáltartók és a fölszerelt szapulófélék láthatók

Az ablak fülkéje felé fordulva az 1. sz. táblán a vasból készült konyhai szerek alsó sorozata, nevezetesen abáló, villák, koppantók, czifrázók és néhány vörös- és sárgaréz-edény, melyeneket a módosabb házakban használnak

Alatta mozsarak, olajtörök stb.

A 2. sz. táblán és körülötte az előbbi sorozatok folytatásaként nyársak, tüzi kutyák (vasmacskák, tűzlovak) zsirfógók, pecsenye alá valók stb.

Alatta: Szalmából font vékás és egy kenyértartó kosár.

Az ablak fülkéjében három drb. „böndő“-lámpa a melyeken az üveget még a kérődzők bendőjéből vert hártya pótolja,) továbbá középkori izü pléhlámpák és különféle gyertyatartók.

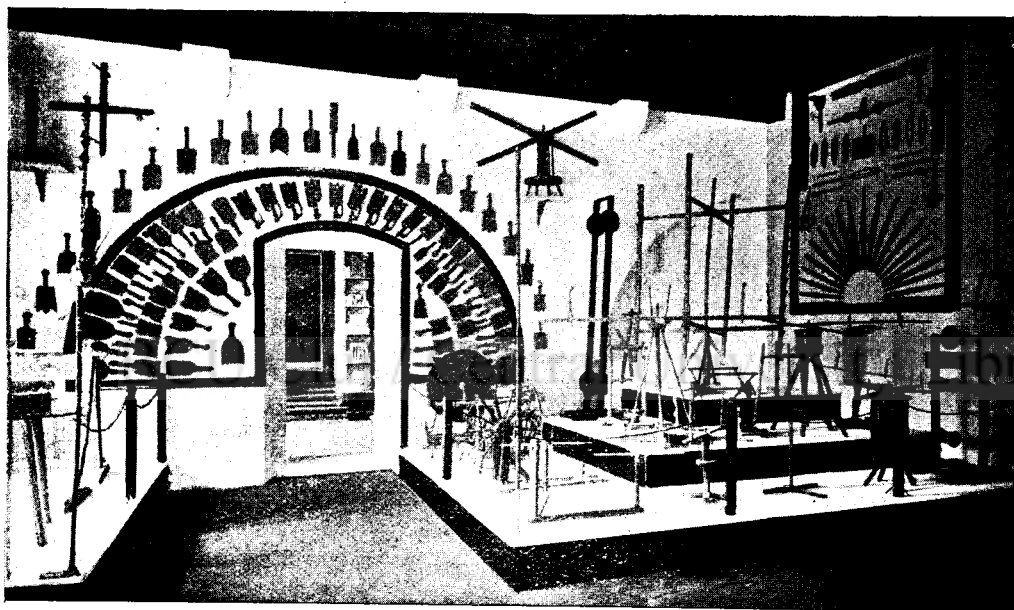
Az asztalon baloldalt egy eredeti tányércsurgató (ú. n. edényborongató), előtte borstörök, link (tölcsérek), sőtartók, kupák és mértékek és a sarki falon a komponák (mérlegek) rendszeres sorozatai.

A konyhából

2) A szövési és fonási szerszámokat

tartalmazó szobába érkezünk.

Sorjában haladva mindenekelőtt a mosósulykoktól koszoruzott és a szomszéd szobába nyíló ajtó mel-

(E. K. E. múzeum.)

Fonás, szövés.

(Dunky-felv.)

lett fölállított *tilókat* kell szemügyre vennünk, melyek közül a középső a kalotaszegi fejfákon, kapukon, jármokon általános divó „buzogány“-nyal van díszítve.

Tilózás után a kendert a falakon mindenütt látható gerebenekkel megtisztítják, majd ha egészen tiszta, guzsalyról orsóval felfonják.

A különböző guzsaly típusok közül a fél-talpas, faragott *magyar alakok* a tilókat és ezzel szemben a székely *szövőszéket* (osztóvátá) szegélyezik. A *kisszékes szász* alakok a dobogók sarkán és a bejárati ajtótól jobbra-balra állanak, végül a *gúzsos* vagy *lapátos* övedugásra való oláh guzsalyok a mosó sulyokkal szemben nyíló ablak melletti 1. és 2. sz. táblákon találtak elhelyezést.

Az *orsók* különböző fajtái a szoba közepén álló 3. sz. búra-szekrényben láthatók, míg az *orsókra való nehezítők*, (karikók, pereszlenek) rendkívül becses collectiója, köztük egy régi 1325-ből keltezett darab a bejárattal szembeeső zöldposztós táblára vannak meg erősítve.

A szoba közepét elfoglaló

3. számú búra-szekrényben még két *madzagszövő* vagy kötőszövő osztóvátát és alján kicsi székek lapjain álló összesen 6 drb. dúsan faragott kalotaszegi *kicsi*

széket látunk, melyekkel a *fonóban* való használatra a legények kedveskednek a leányoknak.

A kender-fonal megfonására, fölgombolyítására és pásztákba való osztására szolgálnak még a bemenettől balra eső dobogón látható *fonókerekek* (rokkák), a melyeknek különösen a szászoknál vannak divatban, továbbá a bejárati ajtó fölött elhelyezett *csőrle kerekek* (csévelők), a szembe eső utcai falra tett leánykák és végül a bejárattól jobbra eső dobogón elhelyezett különféle fonaltekerők, melyeknek legnagyobbika a *vetőszeg* (székelyesen vetőkaró) a falusi szoba mester-gerendájára erősítve a földig ér. A fölötté lógó 4. sz. táblán különösen a csillagba kirakott vászonfeszítők sorozata tűnik fel.

A kijárati ajtót koszoruzó *mosó-sulykok* (lapicz-kák) a magyar izlésű díszítéseknek rendkívül gazdag tárházaként tekinthetők, s részben kalotaszegi, részben székelyföldi eredetűek.

A mennyezet a kis- és nagykedei unitárius templomból való.

3) A kerámikai szobába

belépve az ablak mélyedésben a székelyföldi *paraszt gerencsér teljesen fölszerelt korongja* ötlük szemünkbe. Fölötté a népies agyagművesség egyes remekbe készült darabjai.

A jobbról-balról álló 1. és 2. sz. szekrények szintén az erdélyi *paraszt-majolikák* remekait tartalmazzák. Többnyire bokájok, tálak, tányérok és kulacsok. A legtöbbje évszámos, a mi becsületet még nagyban emeli.

A szoba többi falán végighúzódo szekrények közül a

3. számú többnyire katalinrózsás színű *székely*, a

4. „ kalotaszegi.
5. „) székely
6. „)
7. „ szász.
8. „ székely boká-

jokat foglalnak magukban.

Az egész anyag tömegénél fogva még kevésbé ismert és a feldolgozását várja, ugyanez áll a szekrények közötti hézagokban felállított állványokon elhelyezett erdélyi *kályhafiókokra* (csempékre), melyek között nem egy remek darab is van. A bejárati ajtó fölött ezen csempék készítésére szolgáló faminták. A szoba mélyében, a kályha mellett, néhány oláh bokáj, alatta gyertyamártó fazekak, gyertyaformák és a gertyák szállítására szolgáló kalotaszegi fatartók, u. n. gyertya-hordozó.

A Mátyás házzal egykorú ajtón át a

4. Ösfoglalkozási (halászat, vadászat és pásztortélet.) szobába

lépünk. Az 1. táblán kiállított tárgyak közül az *ordakavaró* kanalakat és *vajverőket*, valamint a tábla alsó csücskeiben kirakott remekbe faragott mogyorótörök láthatók. Alatta a sajt készítés szerszámjai, a tömör kirinták, fejdézsák, és a közmondásos székely furfang documentumaként *összehajtható asztalon* elhelyezett csőrrel, testtel, farkkal bíró, tehát madáralakot utánzó *fejdesészek* („fejőkupák“).

Az ablakmélyedésben emberi és állati alakokat utánzó oláhok faragta fakanalak Csik-Béltorból.

A 2. táblán a többnyire XVII. és XVIII. század-

ből származó *szarvasagancs-lőportartók* eddigelé leg-gazdagabb collectiója foglalja le figyelmünket. Jellemző ezekre a lőportartó két szárán sematikusan kivésett emberi alakok (hajtók) és a középre kifaragott mystikus jelenségű geometriai rózsza, melyet néha egy-egy phantastikus állatalak pótol.

A 3. táblára a vadász ember szerszáma, *puska, tarisznya, hóczipő* (ú. n. kerepje vagy kelepce), *goiyó öntő* stb. alája a csapdák sora van kirakva míg ;

A szembenálló 4. és 5. tábla a pásztorember használati tárgyaival ismerkedünk meg. Alattuk fakengyelek és nyergek láthatók; kiemelendők a *pásztorkészségek* (korciba akasztandó apró erszények) a tüzesiholó *acczélók* rendszeres collectiója, a számadók rovásai, a különféle alakú fából, vasból készült *üsthorogok* u. n. kollátok stb.

A táblák között a pásztorok *kéregkürtjei*, az ajtó melletti bal sarokban a székelyek kedvelt zeneszerszáma, a *timbora*, néhány tilinkó és az ajtót koszorúzza néhány furfangos fazár van kifüggesztve,

A pásztorember szerszámainak kiegészítésében ott találjuk még

a szoba közepén elhelyezett tárlóban két rekeszben az erdélyi parasztság többnyire szász mesteremberek gyártotta ékszerét, tovább a másik két rekeszben, valamint a kemence melletti thékában a maguk készítette nyírfakéreg sőtartókat, melyek egész külsejükkel, de különösen díszítőménycikkkel a magyarakkal nyelvileg rokon osztályok nyírfakéreg dobozaival majdnem teljesen megegyeznek.

A tárló másik oldalának rekeszében népies *fapipákat*, a másodikban *borotvatokokat*, a harmadikban a *lőporszarúk* készítésénél használt *sánfákat*, a negyedikben a havasi vízmerítőket találjuk.

A szoba többi részét az őshalászat tárgyai foglalják el.

A mennyezetről két erdélyi származású *vetőháló* lóg le, az ablakmélyedésben a *székely bocskorvarsával* való halászás kis modeljét látjuk, a szoba fenekén különféle hálókából és halászati szerszámokból készült csoportozatba az erdélyi őshalászat majd minden egyes, sőt néhány eleddig irodalmilag ősmertlen fajtája képviselve van. A hátteret a *nagy kerítőháló* (Ürmös, Oltvidék), alkotja, a gerendákról székely *marázsahálók* csüngenek, tovább *szárnyos varsák* és *rácsák*, míg a horgászat és a szigonyos halászat tárgyai a két oldalt kitett táblákon tanulmányozhatók. A padlón a *vesszővarsák* és fajtái hevernek, köztük egy eredeti *bocskorvarsá*.

Az erre következő utolsó 7. számú teremben

5. a földművelés és állattenyésztés szerszámain

találjuk.

Az 1. táblán a különféle kulacsokat és légelyeket látjuk, a melyekben a földművelő vizét, borát vagy pálinkáját tartja, alatta egy darab fából égetett avagy vajt búza- és fuszulyka-tartók.

A 2—3—4. táblán a földművelési munkaeszközök gereblyék, csépek, villák, villahajlító, faások, falapá-

tok gazdag sorozatai vannak kiállítva. Alattuk vesszőfonású fuszulykakasok, majd szilvaizkavarók és az almabor készítésénél használt almatörő botok („csügörtörők“) seriese tűnik föl. A szoba közepén, földből rakott emelvényen az Erdélyben sok helyen sajna, ma is divó ősi német szerkeztű *jaekék* négyféle fajtáját mutatjuk be, köztük egy kezdetleges szerkezetű *váltó eke*.

A gazdasági eszközök folytatása a szemközti falon lehető.

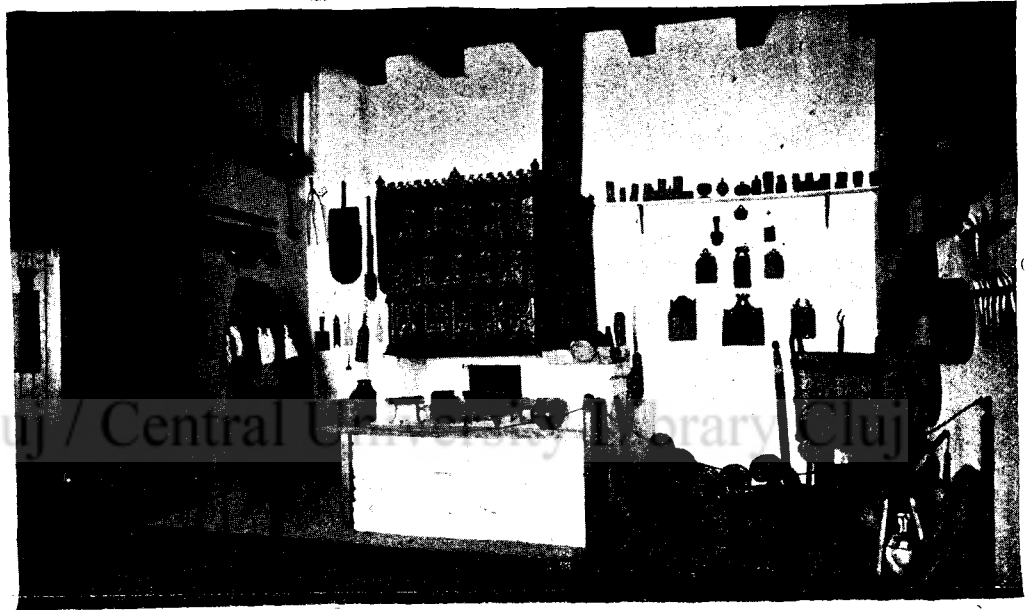
Az 5. táblán és alatta a *pásztorbotok* és *fokosok* gazdag collectiója.

a 6. és 7. táblán *lőszerszámok*, *lőbéktyók*, *karikások*, *kengyelek*, *ló- és ökörpatkók* legkülönfélébb alakjai

Alattuk a székely szekér és egy oláh posztóványoló mintái.

A szoba többi falait a kisiparosoknak a népies szerszámoktól a gyáriakhoz átmenetet képező eszközei foglalják el. Igy látjuk jobboldalt

a 8. sz. táblán fent a toroczkoói bányászok, alsó felében és az alatta álló dobogón egy *erdélyi szücs-műhely* teljes felszerelését.

(E. K. E. muzeum.)

Kalotaszegi konyha.

(Dunky felv.)

A 9. és a vele szemben függő 10. táblán *ács* és *kádár*-szerszámok.

Az ablakközökben kitett fali szekrénykéket rendre, a mindenki előtt eléggé ismeretes, *gyermekjátékszerek* töltik meg. A mennyezet a kis- és nagy-kedei unitár. templomé volt. Körülötte arató-koszorúk.

A fedett folyosóra kilépve, a *méhes*, a *méz-sajtó* és egy *kézi malom* kötik le figyelmünket.

A végponthoz megérkezve, legjobban tesszük, ha körutunkat újból megkezdve, most már a tárgyak egyes részleteit is behatóbban tanulmányozzuk, s aztán

a nyitott folyosóból az elzártba vezető ajtón át, a lépcsőn lefelé haladva, még a kapualjában elhelyezett nagyobb tárgyakat vesszük szemügyre. Ezek:

A lépcsővel szemben két, egyetlen darab fából készült bődönhajó, mely mögött a jókora nagyságú Réty háromszéki községből származó eddig ősmertlen taplólából álló készlet, több halászó szigony és egy szurkoló kanál látható.

A többi hálók többnyire kereső és emelőhálók. Megemlítendő még a bazárszoba ajtajában fölállított iklandi kapuzábé, eredeti fölírásával.

Semayer Vilibáld dr.

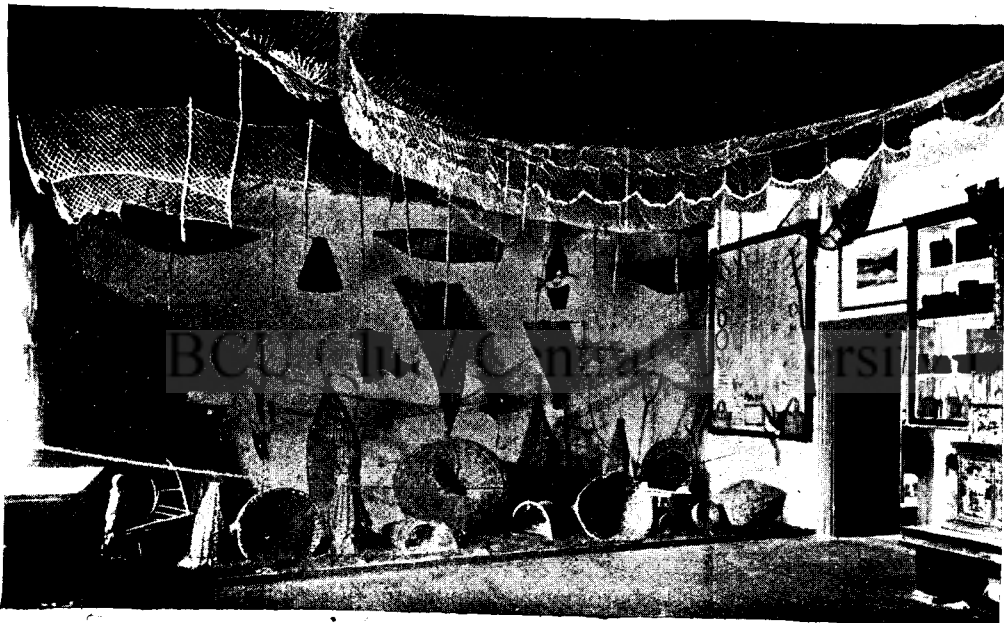

Az E. K. E. balneologiai gyűjteménye.

Az E. K. E. muzeumának két földszinti teremt Erdélyre vonatkozó balneologiai objektumokkal rendeztük be. Ez a balneologiai gyűjtemény, — mely úgy lehet, már a közel jövőben balneologiai muzeummá fogja kinőni magát — koncepcziójában eredeti, tudományos gyűjtemény, melyből a nagyobb erőlkifejtésre kedvezőtlen viszonyok között is egységes képben domborodik ki Erdély ásványvizekben való gazdagsága, fürdőügyének fejlettsége. Erdélynek 39 fürdője és 18 forgalmi-czikket képező ásványvize van.

Az első teremben elhelyezett fontosabb balneologiai objektumok:

1. A terem közepén emelkedő piramison és a falak mentén végigfutó asztalokon elhelyezve: *Erdély*

(E. K. E. muzeum.)

Halászati tárgyak.

(Dunky felv.)

forgalomban levő ásványvizei. A palaczkok teljesen úgy vannak kiállítva, mint a minő kiállításban piacra kerülnek. Az érdeklődő ebből az összeállításból meggyőződhetik arról, hogy Erdélyben az ásványvizek kezelése, kiállítás tekintetében is versenyképesek.

A haladás részben az E. K. E. munkásságának az eredménye.

2. *A borszéki víz kiállítása 1887. előtt és most.* Még ezelőtt 15 esztendővel papírvékonyaságu, formátlan palaczkokban került a borszéki víz forgalomba. A dugók rosszak; kapszula, vignetta hiányzik. Ma a palaczkok, — melyeket Borszéken gyártanak — versenyeznek a csehországiakkal; a víz kiállítása a legelőkelőbb vizekével.

3. *Oelhofer-féle töltő készülékek.* A borszéki víz kezelés tekintetében is egyike az elsőeknek. A víz töltése az Oelhofer-féle emelő-géppel történik, a mely nem szí, hanem a forrágázok (széndioxid) nyomásával hajtja fel a vizet a palaczkokba. Alkalmazása mellett a töltésnél, dugaszolásnál a víz alkotórészeiből semmi sem vész el; e mellett a legcsekélyebb megerőltetés nélkül 10 órai napi munkával 20,000 palaczk tölthető. Ugyanez a szerkezet van alkalmazásban Előpatakon, Sztójkán, Felső-Rákoson.

4. *Oelhofer-féle széndioxid meghatározó a forrásnál.* Az Oelhofer-féle emelő-gép nagy munkaképessége

mellett a forrás-kezelőknek módjában áll csak akkor tölteni, a mikor a víz legjobb, széndioxidban leggazdagabb. A széndioxidnak a forrásnál való meghatározására a legalkalmasabb az Oelhofer-féle készülék. Egyszerűségénél fogva a chemiailag iskolázatlan forrás-kezelő is használhatja.

5. *Fürdő képek.* A falon elhelyezett fürdő-képek (tollrajzok, fényképek, olajfestmény) az erdélyi fürdők berendezését mutatják. A képek között kiválik Bruck Miksa festőművésznek Borszékét és környezetét ábrázoló nagy festménye, melyet a művész a kereskedelmi miniszter megbízásából a párizsi kiállítás balneologiai csoportja számára festett.

6. *Az erdélyi klimatikus gyógyító helyek magas sága grafikus módon feltüntetve.* Az összeállítás tanúsága szerint a keresztényszigeti magaslati gyógyhely (Szebenmegye) országunknak legmagasabban fekvő gyógyhelye (magassága 1420 m., a Csorbai-tó telep magassága 1387 m.)

7. *A székely fürdők magasságának grafikus feltüntetése.* Az összeállításból kitétszőleg a székely fürdők között a csicsói Har

gita-telep fekszik a legmagasabban (1310 m.), ezután következnek: Bálványos-fürdő (924 m) és Borszék (882 m)

8. *A borbereki fürdő E. M. K. E. szállójának fa mintája.*

9. *A Torda-hasadék E. K. E.-menedék háznak gipsz modellje.*

10. *A Szent-Anna tó gipsz mintája.*

11. *Fürdőkre, ásványvizekre vonatkozó prospectusok, képes levelező lapok, reklám-táblák*

12. *Fali tábla, melyre fel vannak sorolva a külföldi fürdők, gyógyhelyek ásványvizek s az ezekkel gyógyító hatásra egyenlő értékű erdélyiek.* Az összeállításból kitétszőleg csak

nem minden külföldi fürdőnek, ásványviznek meg van a maga gyógyítóhatásra teljesen egyenlőértékű helyettesítője.

13. *Izapok, Lápok, Forrás termékek.* Ezek között a *báznai fürdő iszap.* A mi országunkban ehhez hasonló, vízben oldható sókban, konyhasóban, vasban, szerves savakban gazdag iszap nincsen. Összetételéhez képest kitünő anyag borogató anyagul és iszapfürdő készítéséhez. *A vásártelki vasas láp* Vásártelken (Kolozs megye) 2500 □ m. kiterjedésben és 1.5 m. vastagságban fordul elő. A 24.4% vassulfatot tartalmazó láp nemcsak egyenlő rangú a hirneves fränzensbadi vasas láppal, hanem sok tekintetben felül is mulja azt. Kolozsvar glaubersós forrásainak a terméke; a *kolozs vári só.*

2. teremben elhelyezett balneologiai tárgyak:

14. *Néhány forgalomban levő erdélyi ásványvíz összetételeinek szemléleti összeállítása.* Az egy liter vízben foglalt szilárd alkotó részek Thüningiában e célra készített üvegecskékben vannak lemérve, a gázneműek (széndioxid) a térfogat-nagyságnak megfelelő üvegekoczkákban szemléltetve. Az üvegecskének alja hajszálcsövű vékonyodik; ilyen szerkezet mellett az alkatrészek milligrammjának még részei is jól szemléltethetők. Az ásványvizek, melyek ez összeállításban szerepelnek, csoportokban vannak összefoglalva. Az össze-

állításban — mely a képzelhető legszemléltetőbb — érvényre jut az ásványvíz-palaczk kiállítása s a domináló alkotórészek közül minden szilárd és gáznemű alkotórész. Az ásványvíz összetétel szemléltetésének ez a módja, melyet e gyűjteménynek s e soroknak összeállítója alkalmazott legelőször, a párizsi kiállításon a balneologusok osztatlan elismerését érdemelte ki.

15. Az erdélyi sós-vizek *chemiai összetételének, szemléleti összeállítására*; a szilárd alkotórészek egy liter vízben.

16. Az erdélyi sósforrások *konyhasó-tartalmuk szerint csoportosítása*.

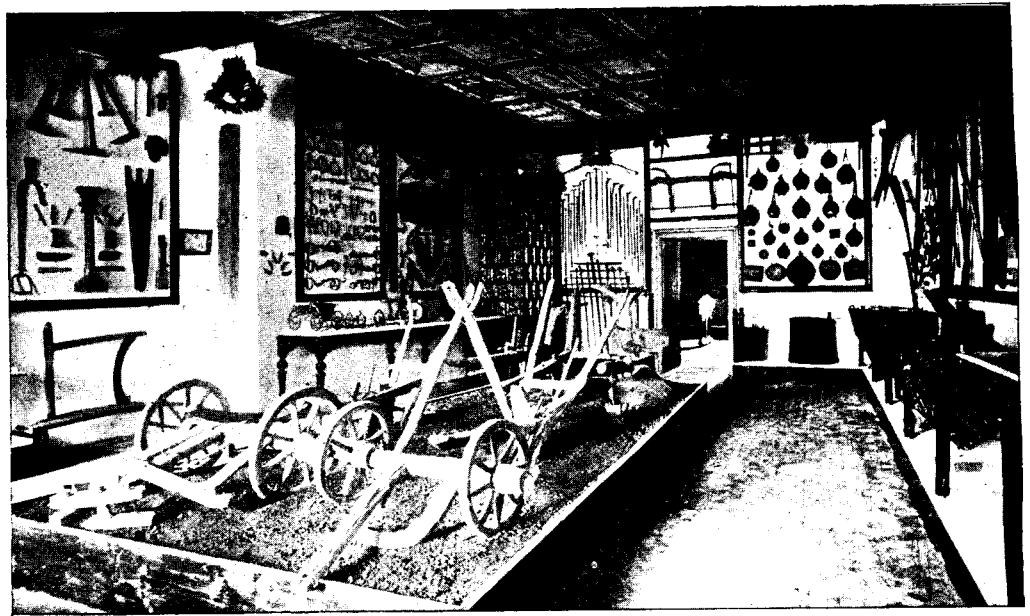
17. *Néhány erdélyi sósforrás összetételének grafikus-módon való feltüntetése*. Az egy liter vízben foglalt alkotórészeket, — a szinkulcs-hoz képest más — és más színű, a mennyiségnek megfelelő nagyságú szalag-részek szemléltetik.

18. *A szovátai forró- és meleg sóstavak (Illyés-, Fekete- és Magyarosi-tó) hőmérsékleti viszonyait feltüntető grafikon*. A szovátai fürdőnek nagy nevezetességei langyos- és forró sóstavai. Ezek között a 8 kat. hold kiterjedésű pompás Illyés-tó (Medve-tó) hőmérsékleti viszonyait illetőleg páratlanul áll Európában. A tó felszínén a víz hideg, alatta a hőmérséklet fokozatosan emelkedik. A maximumot (1:3 m. mélységben) 60—70° C-t elérve, a hőfok fokozatosan csökken; alsó része megint hideg.

19. *Szovátai képek*. Fürdés a meleg- és forró sóstavakban.

20. *Erdélyi fürdő- és ásványvíz-térképe*. A térkép jelzésekben kifejezésre jut a fürdők útja, magassága, az ásványvizek összetétele, hőmérséklete, felhasználásának módja.

21. *A két turnikében elhelyezett szebbnél-szebb fényképek*. Erdélyi fürdőit, gyógyító helyeit s a külföldön is ismeretes ásványvíz-telepek balneo-technikai berendezését mutatják.

(E. K. E. múzeum.)

Földművelés és állattenyésztés.

Dunky felv.)

22. *Fürdő képek*. A falon elhelyezett fürdő-képek (tollrajzok, fényképek) az erdélyi fürdők berendezését mutatják.

23. *Könyves-polcz*, az Erdélyre vonatkozó balneológiai irodalom néhány termékével.

24. *Barlang, szökő-kúttal*. A barlang belső falazatát ásványvizes palaczkok borítják.

25. *A homoródi savanyúvíz palaczkokban és 4 literes kőkorsókban*. A rossz vizű Székely-Udvarhelyen ilyen kőkorsókban szállítják a homoródi vizet a házakhoz.

26. *Az erdélyi savanyú vizek szén-savtartalmának grafikus-módon való feltüntetése*.

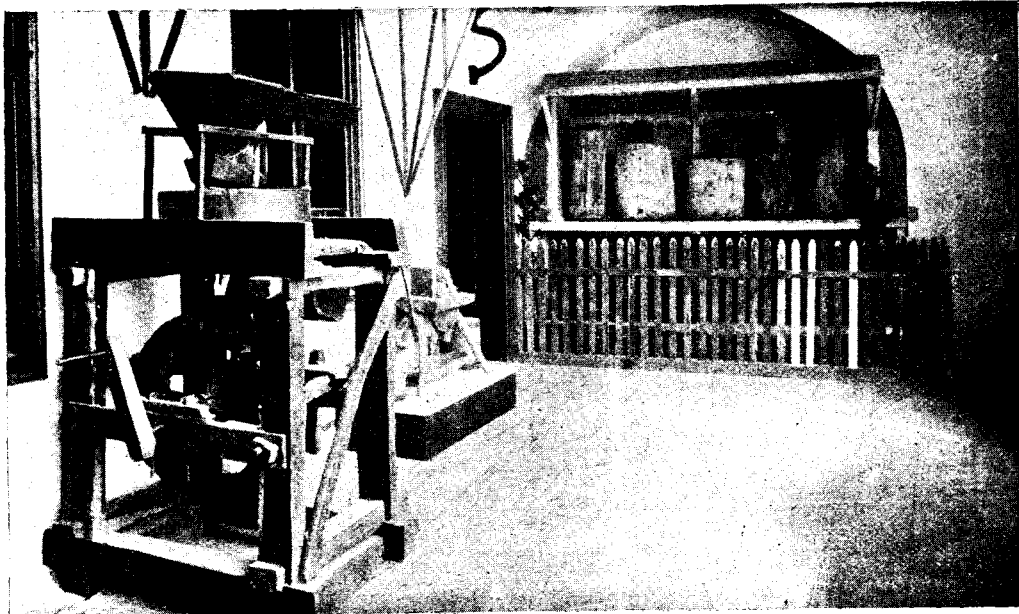
27. *Összeállítása azoknak az erdélyi ásványvizeknek, a melyeknek évi palaczk-forgalma a 100,000-et meghaladja*. Az erdélyi ásványvizek között forgalom tekintetében első helyen áll a borszéki Főkút-vize három és fél millió palaczk-forgalmával.

28. *A kolozsvári glaubersósforrások lepárolgatásának a terméke*.

29. *A kolozsvári „Anna-forrás” vizének chemiai összetétele*. A szilárd alkotó részek mennyisége feltüntetve egy liter vízben. A Kolozsvár határában fakadó „Anna-forrás”-vizét az uralkodó alkatrészek: a glaubersónak nagymennyisége a legkiválóbb glaubersós vizek sorába állítja. Most már tehát glaubersós vizünk is van; most már nincs az a külföldi ásványvíz, a melyet hazai vízzel pótolni ne tudnánk.

30. *A „kolozsvári só” chemiai összetétele*. Az alkatrészek 100 gramm sóan. Az összeállításból kitetszőleg a „Kolozsvári só” a karlsbadi sónak egyenlő értékű helyettesítője.

Hankó Vilmos dr

(E. K. E. múzeum.)

Méhes, kézimalom.

(Dunky felv.)

Sevelek az ünnep alkalmából.

A király képviselte.

894—1902. sz.

Az Erdélyi Kárpát Egyesület elnöke mélt. br. Feilitzsch Arthur orsz. gy. képviselő úrnak

Helyben.

A nagyméltóságú Belügyminiszter urnak 5573—902. eln. sz. leirata szerint ő Felsége a Méltóságod, mint az «Erdélyi Kárpát Egyesület» elnöke által beadott azon kérelemnek, hogy Mátyás király emlékszobránának folyó évi október hó 12-én Kolozsvárott való leleplezésével egyidejűleg az Erdélyi Kárpát Egyesület „Erzsébet” zászlójának Augusztina főhercegnő Ó cs. és kir. Fensége kezesztanyai tisztsége mellett leendő felszentelésekor Ó cs. és apost. kir. Felsége képviselője által ő Felsége legmagasabb nevében egy zászlószeg a zászló tartójába betűtessék, továbbá, hogy Mátyás király szülőházában létesített, József Ágost főherceg Ó cs. és kir. Fensége védnöksége alatt álló néprajzi muzeum ugyancsak ő Felsége képviselőjének jelenlétében nyitassék meg, legkegyelmesebben helyt adni és legmagasabb képviselővel mindkét esetben az őt a Mátyás-szobor leleplezésénél is képviselő József főherceg Ó cs. és kir. Fenségét méltóztatott legkegyelmesebben meghívni.

Miről van szerencsém Méltóságodat tisztelettel értesíteni.

Kolozsvárt, 1902. évi október 1-én.

Gr. Beldi Ákos,
főispán.

A miniszterelnök levele.

Budapesten, 1902. szept. 19.

3548—I./M. E.

Méltóságos Báró, Elnök Úr.

Köszönettel vettem az Erdélyi Kárpát Egyesület nevében folyó évi szeptember hó 10-én 197. szám alatt kelt becses sorait, a melyekben a dicsőült Erzsébet királyné emlékére készített lobogó felavatásának, valamint Mátyás király szülőházában szervezett néprajzi-múzeum megnyitásának ünnepére volt szíves meghívni.

Teljesen méltánylom azon hazafias és kulturális célzt, a mely az Erdélyi Kárpát-Egyesületet működésében vezérli és a mely a szóban forgó ünnepélyek rendezésében is kifejezésre jut s ezért van szerencsém Méltóságodat értesíteni, hogy ezen ünnepélyeken a legnagyobb örömmel meg fogok jelenni és a zászlószög elkészítésére az engedélyt megadom.

Fogadjja Méltóságod őszinte tiszteletem nyilvánítását.

Széll Kálmán.

Jókai Mór levele.

Méltóságos Elnök Úr!

Nagybecsű meghívása folytán, melyet hozzám és nőmhöz méltóztatott intézni, mind kettőnk nevében bátorodom válaszolni, miszerint az október 12 ikén tartandó zászlószentelésre és múzeum megnyitásra Kolozsváron megfogunk jelenni, a meghívást köszönettel fogadom s a nemes célzt üdvözölve: a zászlószög elkészítésébe is beleegyezem.

Legnagyobb tiszteletem kifejezése mellett maradok Méltóságodnak

Budapest, 1902. szept. 23-án

tiszteelő hive

Dr. Jókai Mór.

Metianu János érsek metropolita áldása.

Méltóságos Báró Úr!

Igen lekötelezett Méltóságod és a vezetése alatt álló tisztelt egyesület, midőn a dicsőült Erzsébet királyné emlékére készített Erzsébet-zászló kilátásba vett felavatásáról tudósítani és a zászlóavató ünnepre meghívni oly szívesek voltak.

Hazafias készséggel szívem benső vonzalmát követve, immár most forró imákat intézek az egek mindenható Urához, miszerint kegyelmes oltalma alá vegye azt a zászlót, mely országunk összes népeitől egyaránt forrón szeretett királyné emléket őrizi meg, elfeledhetlen maradván előttünk örök időkig dicsőült Nagyasszonyunknak mindenütt és mindenkor áldást osztó és az emberek keserves fájdalmait enyhítő csodaképe.

Ilyképpen szent anyaegyházam szabványai szerinti ájtatossággal áldom meg az Erzsébet-zászlót mostan és áldanám meg az avató ünnep alkalmával is.

Mélyen sajnálom azonban, hogy ez utóbbin részt vennem egészségi állapotom nem engedi meg, mert hosszabb idő óta gyöngéledve, gyógyfürdőben voltam kénytelen keresni egészségem helyreállítását, mely után még jelenleg is orvosi gyógykezelés alatt állok.

Ha már e szerint mély sajnálatomra akadályozva vagyok az avató ünnepen személyesen részt venni, gondoskodni fogok arról, hogy egyházam képviselve legyen ottan Rosescu Tulliusz kolozsvári esperesünk által, kit képviselőm gyanánt jóakarólag fogadni kérem.

Kiváló tiszteletem nyilvánítása mellett maradtam,

Nagy-Szébenben, 1902. szeptember hó 5.

Méltóságos Báró Urnak

híve

Metianu János,
érsek-metropolita.

Kimentő levelek.

Erdélyi Kárpát-Egyesület elnöksége Kolozsvár.

A szíves és megtisztelő meghívást hálásan megköszönvén, legnagyobb sajnálatomra, egészségi állapotom miatt az ünnepélyen részt nem vehetek; hazafias üdvözléssel:

Csek,
miniszter.

Méltóságos Elnök Úr!

Az a meleg hangú meghívó, melylyel méltóságod az E. K. E. e hó 12-ikén tartandó kegyeletes ünnepére meghívni kegyeskedett nagy megtiszteltetés nekem. Örömmel látom ez egyet gyarapodását, örömmel a szép eredményeket, melyeket kulturális feladatának teljesítésében elért. Bár előmozdíthatnám azokat magam is.

Sajnálatomra azonban sokféle elfoglaltságom miatt nem követhetem a kedves meghívást, s azért arra kérem méltóságodat fejezze ki e felett sajnálkozásomat az E. K. E. tisztelt tagjainak.

Megkülönböztetett tisztelettel

Budapest, 1902. Oct. 9.

Hiv szolgálja:

Eötvös Loránd.

Tisztelt Főtitkár Úr!

Tartós gyöngéledésem miatt legnagyobb sajnálatomra az Erdélyi Kárpát-Egyesület kettős ünnepén nem lehetek jelen, pedig az Erzsébet-lobogó hívóra lobog s bizony nagyon nehezemre esik felavatása óhajtva várt ünnepében részt nem vehetni s a dicső Mátyás királynak születési házában elhelyezett néprajzi muzeum megnyitásán is jelen lehetni igen nagy szerencsémnek tartanám, mert az Erdélyi Kárpát-Egyesület ezen nagy alkotását elejétől fogva meleg érdeklődéssel kísérem és szerencsémnek tartom, hogy bár egy fővenyszemmel is hozzá járultam a nagy munkához. Boldognak érzem magamat, hogy az Erdélyi Kárpát-Egyesület ezen alkotásának létrejöttét, elhelyezését azon csarnokokban, melyek legméltóbbak elfogadására, megérnem lehetett. Bizony fájó szívvel maradok el az E. K. E. kettős ünnepétől, mikor minden Kolozsvárra hina, de azért az ünnepi érzésekben teljesen osztozkodom, s buzgón óhajtom, hogy a néprajzi gyűjtéseknek örövendetes kezdete, a mely már is minden tekintetben számot tevő, kivánt sikerrel és tartósan folytatod-

jék a néprajzi tanulmányok felvirágzására az E. délyi részeken.

Maros-Németiben, 1902. szept. 24-dikén.

Teljes tisztelettel:
Gr. Kuun Géza.

Méltóságos Báró Elnök Ur!

Hálás köszönettel vettem a Méltóságod b. elnöklete alatt álló E. K. E. meghívását a jövő hó 12-én tartandó ünnepségre.

Nagy örömmre szolgálna, megjelenhetni ezen magasztos ünnepen, az E. K. E. sikerdus működésének ezen útmutató napján, — de hossz-szas gvengélkedésem következtében néhány hétre elmenni lévén kénytelen hazulról, igaz fájdalommal, le kell mondanom ez élvezetről, meg kell fosztanom magam ez örömtől.

Ezért mély tisztelettel kell kérnem Méltóságos Báró Elnök Urat, kegyeskedjék távolmaradásomat kimenteni.

Fogadja Méltóságod igaz nagyra-becsülésem őszinte kifejezését, mely-lyel vagyok

Bpest, 1902. IX/16.

kész szolgája:
Szterényi Fózsef,
miniszteri tanácsos.

KÖNYVES-HÁZ.

„Les Hantes-Tatry.“

Bizonyára nem sokan lesznek, kik e francia-lengyel névben a mi Magas Tátránkra ismernek.

Eppen ezért kettős érdekű a Club Alpin Français legutóbbi évkönyvében *Veillard* Jenő tollából származó terjedelmes cikkely, mely szerzőnek Krakóból tett tátrai kirándulásával foglalkozván, lengyel benyomások és szláv szimpátiák befolyása alatt fennli czímet nyerte.

Itt-ott lényegtelenebb lapszustól eltekintve, jóformán csak a cím az, mely ellen magyar szempontból kifogást emelhetnénk, mert a magyar helyneveket a német vagy lengyelül párhuzamosan mindenütt hibátlanul feltaláljuk, sőt *egy pár helyen még a hegység nevét is*, melyre nézve szerző maga kijelenti, hogy a lengyel „les Tatry“ mellett a magyar „le Tátra“ is helyes, sietvén megjegyezni, hogy a németek kizárólag „Hohe Tatra“ ról irnak és beszélnek. Annak ellenére, hogy a *Tátra* nevet a külföldi turista irodalom változatlanul elfogadja, nem érdektelen az a szerzőtől szükségesnek vélt megokolás, hogy ő azért választotta a szláv formát illetve a lengyel elnevezést, mert habár Magyarországhoz tartozik a Tátra igen tekintélyes déli fele, azt magyar földön is egy a csehekkel rokon tót, tehát szláv nép lakja; a németység később vándorolt be, a

magyarság pedig csak a fürdőközönség hullámzó és időleges elemét alkotja. Persze ennek az okadato lánknak a czélzatossága tulajdonképpen akkor tűnik ki, mikor szerző a feldarabolt Lengyelország tőlünk is fájlalt szomorú sorsán keseregve, a Tátrát, mint a szabadság akropolisát a mi rovásunkra egyenesen és kizárólag a lengyelek nemzeti hegységeként akarná feltüntetni.

Ez az egyoloaltu gavaléria természetesen alig járhat más következményvel, mint azzal, hogy a Francia Alpesi Klub földrajzi ismeretek nélkül szűkölködő egyik-másik tagjának lelki szemei előtt a Magas Tátra lengyel világításban fog megjelenni.

Egyébiránt *Veillard* ur. nevét megczáfoló fiatalos kitartással indul *Zakopane* galicziai helységből, az először magyar turistától megmászott Tengerszemcsúcson át, melyet a lengyelek Rysy elnevezése alatt a Csorbai tóval és a Lengyelnyereg-gegyütt sikerülten is bemutat

Csorbára, majd onnan az egész magyar oldalt *Barlangligetig* bejárva s a magyar turista alkotásoknak elismeréssel adózva a tarpataki vízesések érintésével a Lengyelnyergen át kiinduló pontjára tér vissza.

Meg kell adni, hogy ellenszenv nélkül tárgyilagosan ír rólunk, azonban lépten-nyomon lengyel kifejezéseket használ telve meleg rokonszenvvel a lengyelség iránt.

Ezt nem irigyeljük, sőt érte gratulálunk is a lengyel Fáttra-Egyesületnek, azonban le kell belőle vonnunk azt a konkluziót, hogy mennyire fontos az idegenforgalomra befolyást gyakorolnunk, mert ime a fölhozott példából kifolyólag a szlávofil rokonszenv, egyik legélénkebb turistaforgalmu hegységünknek *nem zetközivé vált magyar nevével* szemben, a francia turista irodalomban szláv elnevezést kezd dédelgetni.

Sőt szerző odaig megy, hogy még a Liptói havasokat is — per analogiam — „Basses-Tatry“ névvel illeti s tőle is dicsért fürdőhelyeinken az okocimi lengyel sörnek a poprádi magyar sörtől való kiszorítása felett gondolkodóba esik. — Külföld informáló *Országos idegenforgalmi propagandánk* hol késél az éji homályban?

M. Gy.

TURISTASÁG.

A turista-egyesületek nemzetközi kongresszusa.

A tavalyi párisi világiállítás alkalmából a Francia Alpesi Klub, mely egyuttal negyedszázados jubileumát ünnepelte, 1900. augusztus 12-én nemzetközi alpinista összejövetelt rendezett; a külföldi országok közül Svájc, Anglia,

Németország, Egyesült-Államok, Olaszország, Ausztria, Oroszország, Spanyolország és Belgium voltak részint kormánykiküldöttekkel, részint szakférfiakkal képviselve.

Igy pld. a belföldi társ- és rokonegyesületeken kívül a francia, orosz, svájci-osztrák és amerikai kormányon kívül is képviseltették magukat. — A kongresszusra az E. K. E. is meghívót kapott, de az éppen akkor előtérben álló E. K. E. muzeum előkészületei miatt, a részvétől le kellett mondania.

A kongresszus következő pontokban hozta meg határozatait, u. m.:

1. Ohajtandó volna, hogy minden országban gleccser-észlelő bizottság alakuljon a katasztrófák megelőzése és a gleccsereknél tapasztalt változások megfigyelése czéljából.

2. Felhívja a kongresszus az alpesi egyesületek figyelmét a hegyi növények védelmére.

3. Szükségesnek látja, hogy új kézi könyv kerüljön forgalomba, mely a vezetők és turisták közt a fölszerelés, táplálkozás, egészségügy s a hegység nehézségeire és veszélyeire vonatkozó szükséges tudnivalókat terjessze.

4. Egyhangulag kárhoztatja a szesz italok és főként az abszint élvezetét, melyek távol attól, hogy a kimerültséget ellensúlyozzák, csak káros befolyással vannak a szervezetre.

5. A vezetőknek kirándulásokon érhető balesetek ellen való biztosítását az alpesi egyesületek figyelmébe ajánlja.

6. A balesetek megelőzésére vonatkozólag helyesli a kisebb hegymászó kluboknak (mint pl. Genfben) ama hasznos és közérdekű törekvését, hogy tagjaikat minden oktanabb vállalkozástól távol tartani igyekezzenek.

7. A hegyi baleseteknél szükséges mentő-akció kérdésénél elismerőleg utal az ezzel már foglalkozó egyesületek tapasztalataira.

8. Az alpinizmus teljes bibliográfiájának az összegyűjtésére vonatkozólag a kezdeményező Belga Alpesi Klubra utal, azon ohájának adva kifejezést, hogy fennli czél folytatására minden-némű szakkiadványok a testvéregyesületek részéről Brüsszelbe küldendők.

9. Kimondja a nemzetközi alpesi kongresszusok időnként való ismétlődésének szükségét, melyek szakülésekből és kirándulásokból álljanak.

A hely, időpont és tárgysorozat megállapítására bizottság küldetik ki.

10. A legközelebbi nemzetközi tanácskozás napirendjére ezt a kérdést tűzi ki: Vajjon kívánatos volna-e egy általános (univerzális) kulesnak az elfogadása azokra a menedékházakra nézve, a melyeket zárva tartani szükségesek?

11. Ohajtandónak véli a kongresszus, hogy a hegyi vészjeleket minden turista-egyesület elfogadja, mint a hogy azok a Svájci és a Német-Osztrák Alpesi klubnál már életbe léptek.

Addig is, míg a külföldi testvéregyesületek tanácskozásáról nyomtatásban megjelenő közös Értesítő előttünk fe-küldnék, ez a vázlatos ismertetés is csak arról tanuskodik, hogy a turista ság és alpinizmus terén se fölösleges az egyöntetű eljárásokat nemzetközi úton megállapítani.